

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra historie

VLADISLAV II. JAGELLONSKÝ A ČESKÉ CECHY

Bakalářská diplomová práce

Matěj Kaftan

Vedoucí práce: Prof. David Papajík

Prohlášení

Místopřísežně prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci na téma: „Vladislav II. Jagellonský a české cechy.“ vypracoval samostatně pod odborným vedením vedoucího diplomové práce a uvedl jsem všechny použité podklady a literaturu.

V Olomouci dne 5. května 2021

Matěj Kaftan

Obsah

1. Úvod.....	4
2. Rozbor literatury	7
3. Obraz vlády Vladislava II. v Čechách	9
4. Cechovní zřízení v Čechách s přihlédnutím k jagellonskému věku	18
5. Cechovní privilegia Vladislava II. Jagellonského	25
5.1. Hrnčíři	25
5.2. Kožišníci.....	27
5.3. Kramáři.....	30
5.4. Lazebníci	30
5.5. Mečíři	32
5.6. Střelci	32
5.7. Ševci.....	33
6. Vladislav II. Jagellonský a česká královská města, proměny královské politiky	35
7. Závěr	39
Summary	41
Seznam zkratk	42
Seznam pramenů a literatury	43
Archivní prameny	43
Vydané prameny	43
Literatura	43

1. Úvod

Cílem této práce je zjistit, zdali existovala politika vůči českým cechům, kterou by vedl první jagellonský panovník na českém trůně, nebo zdali šlo o nahodilé projevy vlivu králova okolí. Budu zde zkoumat vydávání cechovních privilegií, která udělil během své vlády Vladislav II. Jagellonský a budu porovnávat, jak se měnila jagellonská politika v průběhu královy dlouhé vlády. Zvláště pak bude přihlédnuto k důležitým událostem, které mohly mít vliv na Vladislavovu politiku.

Vzhledem k tomu, že jagellonský král neovládal po celou dobu své vlády všechny země koruny české,¹ zaměřím se jen na Čechy a jejich královská města, kam Vladislavova privilegia směřovala. V době Vladislavovy vlády dochází totiž ke vzniku tzv. zemských cechů, tedy statuta jednotlivých cechovních organizací byla udělována a koncipována po vzoru již fungujícího cechu, který se většinou nacházel v hlavním městě. Tyto „mateřské cechy“ pak měly často i ekonomický prospěch z tohoto systému.² Z tohoto důvodu budu věnovat pozornost právě pražským cechům.

Mou hypotézou je, že král Vladislav II. Jagellonský nebyl panovníkem, který by bez rozmyslu uděloval různá privilegia, ale že byl velmi aktivním hráčem na domácí půdě. Jednou z možností, jak mohl realizovat svou politiku, bylo udílení cechovních privilegií.

Toto tvrzení nabyde na významu, pokud si plně uvědomíme provázanost cechů s ekonomickým, sociálním a politickým životem středověkých měst. Zvláště v této době dochází i k jistým snahám o emancipaci královských měst, která se snaží stát se silným domácím hráčem, jejich velkým cílem je podíl na politické moci v království a měšťané se snažili ze všech sil postavit na roveň šlechtě.³

Dle mého předpokladu si král Vladislav byl těchto měšťanských ambicí plně vědom a zároveň si nemohl dovolit jít do sporu s královskými městy, zvláště pak v situaci, která v zemi panovala po jeho nástupu na český trůn, a to až do smrti Matyáše Korvína. Tuto problematiku vyřešilo

---

¹ ČORNEJ, Petr-BARTLOVÁ, Milena: *Velké dějiny země Koruny české. Svazek 6, 1437-1526*. Praha 2007, s. 403-437.

² WINTER, Zikmund: *Dějiny řemesel a obchodu v Čechách v XIV. a v XV. století*. Praha 1906, s. 621-622.

³ MACEK, Josef: *Jagellonský věk v českých zemích: 1471-1526. Díl 3-4, Města; Venkovský lid, národnostní otázka*. Vyd. 2., Praha 2002, s. 34-37.

získání uherské koruny a královo přesídlení do Budína. Vladislav provozoval skrze udílení cechovních privilegií sofistikovanou politiku, jejímž cílem bylo si ekonomicky a politicky zavázat samosprávy a občany královských měst, nehledě na ekonomický prospěch, který měl z prosperujících měst, a nakonec i ze samotného vyhotovování a udělování listin.⁴

Dle mého úsudku ale nedocházelo k udílení královských privilegií jen kvůli získávání finančních prostředků, Vladislav využíval českých cechů a jejich vlivu k prosazování své vlastní mocenské politiky. Tyto teze se pak budu snažit dokázat.

Tato práce se opírá především o soubor pramenů, převážně cechovních artikulů, který se dotýká dané problematiky, k jejichž interpretaci využívám odborné literatury. V této práci jsou pak shrnuty nejdůležitější listiny a jiné dokumenty k problematice cechovních privilegií za vlády Vladislava II. Jagellonského. Všechny prameny jsou analyzovány a interpretovány za použití prací etablovaných autorit na jagellonský věk a dějiny řemesel.

U všech listin bude pečlivě sledováno místo, kde je panovník vydal, jakož i doba jejich udělení a okolnosti, za nichž k tomu došlo. Toto bude důležité při dokazování ucelené politiky, kterou král Vladislav vůči cechům vedl.

Pražská cechovní privilegia jsou porovnávána i s privilegii některých českých poddanských měst, tak aby získané poznatky, vzešlé z komparace pramenů, potvrzovaly, či vyvracely stanovenou hypotézu.⁵ Všechny zde uvedené prameny jsou interpretovány v kontextu doby jejich udělení a zároveň z těchto pramenů jsou vyvozovány důsledky, které mají za cíl podpořit, či vyvrátit mou hypotézu.

Vladislav II. Jagellonský udělil pražským cechům celkem dvanáct listin.⁶ Mezi nejdůležitější patří rozhodně statuta hrnčířského cechu,⁷ na která pak navazují pozdější privilegia poddanského města Česká Lípa.⁸ Toto privilegium pak bude porovnáno s nejstaršími dochovanými statuty hrnčířského cechu, která pocházejí opět z České Lípy.⁹ Mezi další

---

⁴ Tamtéž, s. 33-34. Zde je popsáno, jak král využíval udílení privilegií, k získávání finančních prostředků.

⁵ *Pamětní kniha města České Lípy 1461-1722.* (edd. EBELOVÁ, Ivana a kol.) Ústí nad Labem 2005, s. 101.

⁶ SMRŽ, Jiří: *Cechy v pražských městech: od prvních zpráv ve 13. století až do jejich zrušení v roce 1860.* Praha 2019, s. 63-67.

⁷ Archiv hlavního města Prahy, Sbírka A1, inv. č. 217, sig. AMP PGL II – 108.

⁸ Státní okresní archiv Česká Lípa, fond Cech hrnčířů Česká Lípa, inv. č. 1, sig. 400/3.

⁹ *Pamětní kniha*, s. 101.

privilegia patří i povyšování cechovních znaků, a to například znaků cechů kožišníků na Novém a Starém Městě pražském.¹⁰

Vzhledem k tomu, že Vladislavova politika vůči cechům byla téměř zcela jistě součástí jeho politiky vůči královským městům, nelze ji od ní plně oddělit. Královská politika vůči městskému stavu se zároveň dotýkala chodu země. Nemohu tedy zcela opominout Vladislavské zřízení zemské a Vladislavovu smlouvu s Matyášem Korvínem, ale nehodlám se jim zde blíže věnovat. Rovněž jsou v této práci použity některé městské a pamětní knihy, ze kterých vyvozují důsledky Vladislavovy politiky.

Samotnou práci jsem rozdělil do pěti kapitol. První kapitolou je *Obraz vlády Vladislava II. Jagellonského v Čechách*, tato kapitola nastiňuje nejdůležitější události Vladislavovy vlády. Druhou kapitolou je *Cechovní zřízení v Čechách s přihlédnutím k jagellonskému věku*, v této kapitole jsou pak rozebrány jednotlivé cechy, jejich fungování a jednotlivá privilegia, která jim byla udělena. Další kapitolou jsou *Cechovní privilegia Vladislava II. Jagellonského*, tato kapitola je rozdělena do sedmi podkapitol, v každé podkapitole se věnuji rozboru, zhodnocení a porovnávání královských listin, které jsou uděleny pro jeden z cechů. V předposlední kapitole *Vladislav Jagellonský a česká královská města, proměny královské politiky* je zpracovávána hypotéza o specifické cechovní politice v kontextu vztahů krále a královských měst. Poslední kapitolou jsou *Důsledky královské politiky*, kde jsou rozebrány nejen přímé důsledky, které měla cechovní politika za života Vladislava, ale jsou zde rozebírány rovněž i důsledky královských privilegií ještě za další panovnické dynastie.

Práce obsahuje seznam literatury a pramenů, závěr, kde jsou vyhodnoceny všechny argumenty, zhodnocení celé práce a její přínos pro zkoumání dané problematiky jakož i další možné směry studia cechovní problematiky.

---

¹⁰ Archiv hlavního města Prahy, Sběrka A1, inv. č. 246, sig. AMP PGL II – 137, *Král Vladislav II. uděluje znak kožešníkům Většího Města pražského.*; inv. č. 228, sig. AMP PGL II – 119, *Král Vladislav II. uděluje znak kožešníkům Nového Města pražského.*

2. Rozbor literatury

Z odborných prací, které využívám, musím na prvním místě uvést dílo Josefa Macka a jeho *Jagellonský věk v českých zemích*. Využívány jsou převážně části *Hospodářská základna a královská moc* a *Města*. Mackova práce detailně rozebírá strukturu a uspořádání společnosti, vlivy a důsledky transformace městského života. Josef Macek popsal celé jagellonské období velmi podrobně a zasáhl všechny aspekty tehdejšího života, jeho práce je natolik důkladná a založena na studiu pramenů, že je velmi obtížné přijít s nějakým objevným poznatkem, na který by Macek neupozornil. Většina názorů na politické dějiny a dějiny každodennosti, na které zde odkazují, pochází právě z děl tohoto autora.

K problematice obecných dějin jagellonského věku pak využívám kolektivní práci Petra Čorneje a Mileny Bartlové *Velké dějiny země Koruny české. Svazek VI, 1437-1526*. Tato kniha je syntézou shrnující nejdůležitější události daného období, jedná se o spíše přehledovou knihu, která se zabývá politickými dějinami, ve spoustě ohledů navazuje na práci výše zmíněného Josefa Macka. Všechny zmiňované práce, které se věnují politickým dějinám však spojuje jedna teze, se kterou se velmi těžko ztotožňuji. Jde o představu krále Vladislava jako slabého panovníka, tato představa pochází již od Palackého, který ji ale nepodpírá o relevantní prameny. Má práce se věnuje cechovním privilegiím, které král udílel, z těchto pramenů pak spíše vyplývá, že král Vladislav II. obratně balancoval na ostří nože mezi šlechtou a městy, je vůbec podivné, že za slabého krále je považována osoba, která byla u sjednocení země, přijetí prvního soupisu zemského práva a při zklidnění náboženských sporů. Jediný autor, který nepovažuje Vladislava II. Jagellonského za slabošského, je František Šmahel, jehož článek *Pražské povstání roku 1483* jsem z tohoto důvodu rovněž zařadil.

Z autorů, kteří se zabývají cechy, jsem zvolil Zikmunda Wintera a jeho monumentální dílo *Dějiny řemesel a obchodu v Čechách v XIV. a v XV. století*. Téměř veškeré informace k cechovní problematice, které zde budou uvedeny a které nepocházejí ze studia pramenů, pocházejí právě z této stěžejní práce. Bohužel během času došlo ke zničení a ztrátě řady pramenů, takže nelze plnohodnotně na Winterovu práci navázat. Jeho dílo je založeno na důkladném studiu pramenů a jejich interpretaci, bohužel tento autor se příliš nevěnoval vztahu jagellonských vládců a cechů, o to citelnější je pak ztráta některých pramenů a v jistých ohledech je Zikmund Winter jedinou autoritou, na kterou se může badatel obrátit. Cechovní problematikou se zabývá i literatura starší, Jan Hücke zpracoval dějiny kožišnického řemesla,

jedná se ale spíše o populárně naučné dílo, vzhledem k nedostupnosti některých pramenů jsem jej ale byl nucen zařadit.

Další knihou, která se věnuje cechům a kterou zde rovněž využívám, je nová kniha Jiřího Smrže *Cechy v pražských městech: od prvních zpráv ve 13. století až do jejich zrušení v roce 1860*. Nové poznatky, které doplňují Winterovo dílo jsou použity i v mé práci. Tento text je spíše přehledem a popisem cechovního zřízení v Praze, ne nepodobného tomu od Zikmunda Wintera. Autor zpracoval úctyhodné množství pramenů a díky jeho úsilí usnadnil bádání každému, kdo o cechovní systém projeví zájem, neboť zpracoval zřejmě veškeré dnes dostupné prameny k dějinám pražských cechů. Dalším dílem Jiřího Smrže, které používám je jeho bakalářská práce *Vývoj mečířského řemesla v pražských městech v raném novověku*, tato práce se věnuje detailnímu rozboru mečířského řemesla, vzhledem k tomu, že originální privilegium pro tento cech bylo ztraceno, spoléhám se plně na poznatky autora, který prošel mnoho rozdílných opisů z jejichž syntézy lze odvozovat na původní privilegium. Oba autoři, Zikmund Winter a Jiří Smrž se pak nevěnují politické stránce udílení privilegií, Jiří Smrž pak jen opakuje po Winterovi jeho upozornění na fenomén Vladislavských privilegií, jako na zvláštnost, kterou dále nikdo z nich nerozvinul.

Tento text se dále opírá o poznatky Františka Hoffmana, který se věnoval dějinám každodennosti (nejen) městské společnosti. Z děl zabývajících se hmotnou kulturou, která s cechy úzce souvisí, jsem zvolil práci Josefa Petráně, samozřejmě bych mohl využít další literaturu, k tomuto tématu, která se dotýká cechovních truhlic, kalichů, praporů atd. Od toho jsem upustil vzhledem k faktu, že tato práce se má zabývat spíše Vladislavovou politikou nežli samotnými cechy.

Vesměs veškerá odborná literatura, která k dějinám jagellonského věku vyšla, opakuje Palackého tezi o slabošském panovníkovi, dle mého soudu toto tvrzení zasluhuje revizi, neboť existují náznaky silné královské politiky, které tomuto odporují a mají oporu v pramenech. Toto období pak stojí v dějinách 15. století poněkud neoprávněně stranou, paradoxně vzhledem k poměrně velkému množství pramenů (na středověk). Daleko početnější je literatura, která se zabývá cechy a středověkým hospodářstvím, zvláště pak tím v 15. století, přesto se zde vyskytuje problém s dostupností pramenů, mnoho listin bylo nenávratně ztraceno důsledkem války, požárů a ztrát, proto je dnešní historiografie často odkázána na díla amatérských i seriózních badatelů z přelomu 19. a 20. století.

3. Obraz vlády Vladislava II. v Čechách

Nástup Vladislava II. Jagellonského na český trůn nebyl vůbec jednoduchý. Král zdědil válkou v rozdělenou zemi, jak nábožensky a stavovsky, tak fakticky. Polského prince do Čech dostaly především obavy jeho otce, krále Kazimíra IV., ze změn vlivu ve střední Evropě. Vladislav využil dědických nároků na českou korunu, jeho matka byla totiž Alžběta Habsburská a jeho nároky byly oprávněné. Předmětem zájmu jagellonské dynastie a cílem politiky bylo získání Uher, z čehož zřejmě pramení pozdější nezájem Vladislava II. o České království. Nástupnictví ale Vladislav neměl jisté, o český trůn se ucházelo mimo Korvína i mnoho jiných vládců a Jagellonci se museli v první řadě dohodnout s Poděbrady.¹¹

I přes snahy korvínovského křídla došlo k volbě polského prince českým králem. Matyáš Korvín si nepřipustil neúspěch, využil svých dobrých vztahů s papežem (který jej ale nepotvrdil českým králem) a pokračoval ve válce, Korvín měl mnohem lepší pozici na Moravě, ve vedlejších zemích a za krále jej považovalo i několik českých rodů. Když Vladislav přijímal českou korunu, ve své kapitulaci se zavázal, že splatí ohromné dluhy krále Jiřího, uznal fakt, že v zemi jsou dvě náboženství a akceptoval stavovské výsady.¹² Dle mého soudu se nejedná o nedůležitý slib, právě toto definovalo celou Vladislavovu vládu a zmíněná omezení, jak ekonomická, tak mocenská, nasměrovala královu politiku jediným možným směrem, kde mu zůstaly volné ruce. Touto politikou byl jeho postoj ke královským měštům a městkému stavu.

Po přijetí Vladislava II. za krále jsou v popředí mocenské ambice jagellonské dynastie, což se projevuje i na zahraniční politice českého státu, kdy je tato politika řízena z Polska minimálně do roku 1479, zatímco vnitropolitickou scénu plně ovládala šlechta.¹³ Král byl na počátku svého panování natolik svázán, že je někdy označován jen jako *Pražský král*.¹⁴ Toto poměrně posměšné označení je používáno v korespondenci mezi šlechtou české katolické a korvínovské

---

¹¹ ČORNEJ, P.-BARTLOVÁ, M.: *Velké dějiny*, sv. 6., s. 403-406.

¹² Tamtéž, s. 407-408.

¹³ Tamtéž, s. 410-411.

¹⁴ MACEK, Josef: *Jagellonský věk v českých zemích: 1471-1526. Díl 1-2, Hospodářská základna a královská moc; Šlechta*. Vyd. 2. Praha 2001, s. 286.

strany.¹⁵ Ač Chebsko Vladislava za krále uznává již v roce 1477.¹⁶ První český Jagellonec je i přes své nesporné úspěchy historiky stále hodnocen jako slabý panovník.¹⁷

Největší vliv na chod země měla královská rada, ve které seděli hlavně královi věřitelé.¹⁸ Moc krále se prakticky omezovala pouze na Prahu a později i na Křivoklát, který nechal vykoupit Vladislavův otec.¹⁹ Země byla nábožensky rozdělena a šlechtické rody neváhaly pragmaticky měnit své vyznání.²⁰

Kvůli sporům o královskou korunu se Matyáš obrátil na císaře a papeže, aby oni rozhodli, komu náleží, toto se pochopitelně nesetkalo s příznivým přijetím v Čechách.²¹ Vladislavovi problémy nekončily, papež Sixtus IV. potvrdil 1. března 1472 Matyáše Korvína za českého krále. Korvín ale neměl kvůli válce s Turky dost sil ke sjednocení země, a tak jsou sedmdesátá léta 15. stol. ve znamení příměří, které občas narušovaly jen polské mocenské ambice a zájmy českých a moravských šlechtických rodů.²² Patovou situaci ve střední Evropě potvrzovalo neúspěšné obléhání Vratislavi polsko-českým vojskem. Zvrátit poměr sil nemohla ani protikorvínovská koalice císaře Fridricha III., polského a českého krále.²³ Před tím král zasílal listy do Lužice a i do Slezska, ty obsahovaly výzvy k poslušnosti a k uznání Vladislav králem, avšak bez výsledku.²⁴

Matyáš Korvín začal v Lužici a ve Slezsku prosazovat silnou centralizovanou královskou moc, k velké nelibosti místní šlechty.²⁵ Dle mého soudu zde lze hledat i původ Vladislavovi umírněné politiky, kdyby postupoval tvrdě jako Korvín, nikdy by zemi nesjednotil, už jen z toho důvodu, že jeho mocenská základna nebyla tak silná a opírala se o stavovský stát. V boji o moc v zemi

---

¹⁵ AČ 5, s. 355.

¹⁶ ČORNEJ, P.-BARTLOVÁ, M.: *Velké dějiny*, sv. 6., s. 480.

¹⁷ Tamtéž, s. 411.

¹⁸ Tamtéž, s. 412-413.

¹⁹ Tamtéž, s. 413.

²⁰ Tamtéž, s. 414-415.

²¹ PALACKÝ, František: *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě. Díl 5*. Praha 1938, s. 34.

²² ČORNEJ, P.-BARTLOVÁ, M.: *Velké dějiny*, sv. 6., s. 416-422.

²³ Tamtéž, s. 422-423.

²⁴ PALACKÝ, F.: *Dějiny národu, díl 5*, s. 99.

²⁵ ČORNEJ, P.-BARTLOVÁ, M.: *Velké dějiny*, sv. 6., s. 424-427.

byla hojně využívána všemožná privilegia, za zmínku stojí Korvínovo privilegium z roku 1477, kdy dovolil Moravě vystupovat jako suverénní stát.²⁶

Korvínova politika způsobila odklon jemu kdysi věrných českých šlechticů, jediným východiskem se začal jevit mír.²⁷ Obě strany sporu pak zasedli k jednání, které vyvrcholilo podpisem Olomouckého míru 21. července 1479. Tato smlouva učinila Vladislava králem v Čechách a Matyášovi ponechala vládu ve zbytku zemí, oba pak měli nárok na titul českého krále. Smlouva pojistila i nástupnictví po smrti jednoho ze signatářů.²⁸ Smlouva přináší do rozdělené země mír a stabilitu, ve Vladislavově vládě se jedná o důležitý milník, a to i v jeho vztahu ke královským městům.

V období před přijetím Olomouckého míru je vyplněna hojným udělováním královských cechovních privilegií, jedná se o potvrzení starších privilegií staroměstským řezníkům (1472),²⁹ dvě listiny staroměstským kožešníkům (1473),³⁰ lounským soukeníkům udělil erb a povolení pečeti zeleným voskem (1473),³¹ jedna listina lazebníkům (1474),³² staroměstským ševcům novákům (1477)³³ a konfirmace privilegií staroměstských a novoměstských střelců (1477).³⁴

Vladislav po svém nástupu na trůn nejprve dbal doporučení odcházejících konšelů a podle jejich přání obsazoval pražské městské rady v letech 1471-1475. Tento systém měl za následek, že mnozí konšelé se drželi v úřadě velmi dlouhou dobu, během níž dbali hlavně o své blaho, bujela korupce. V roce 1476 král využil nespokojenosti Pražanů a Kutnohorských, aby vyměnil členy městských rad právě v neprospěch radikálních kališníků. Mírové rozhovory s katolickou stranou vyvolávaly neklid mezi vyznavači kalicha, zřejmě notně podpořený Vladislavovou politikou vůči radikálům. Neklid sílil a novoměstští dokonce donutili krále potvrdit jim nedotknutelnost kompaktát. Moc Vladislava II. Jagellonského byla značně limitována již od jeho nástupu na trůn, František Šmahel však postřehl královu snahu o převzetí moci v letech po

---

²⁶ Tamtéž, s. 432.

²⁷ Tamtéž, s. 434-435.

²⁸ Tamtéž, s. 435-437.

²⁹ WINTER, Z.: *Dějiny řemesel*, s. 579. Toto privilegium, které zmiňuje pouze Zikmund Winter, Jiří Smrž je neuvádí a já jsem jej také nedohledal.

³⁰ SMRŽ, J.: *Cechy v pražských městech*, s. 66, 195.

³¹ WINTER, Z.: *Dějiny řemesel*, s. 640.

³² SMRŽ, J.: *Cechy v pražských městech*, s. 66, 216.

³³ Tamtéž, s. 66, 338.

³⁴ Tamtéž, s. 66, 330.

přijetí Olomouckého míru. Naneštěstí pro Vladislava se představitelé katolické a nekatolické šlechty dokázali mezi sebou dohodnout, všem totiž vyhovoval slabý panovník. Pokus o změnu v královských městech rovněž nevyšel a byl zakončen krvavým povstáním. Královi šlo o převzetí moci a jeho snaha byla zřejmě cílenou politikou.³⁵

Již v roce 1478 tak dochází v Praze a Kutné Hoře k jistým incidentům. Svatovavřínecký kališnický sjezd má pak krále přimět k plnění jeho korunovační přísahy z roku 1471.³⁶ Spolu s přijetím Olomouckého míru dochází k radikalizaci obou náboženských směrů, jejichž šlechtičtí zástupci se snaží uzmout si co největší díl moci ve státě.³⁷ Pronikání katolických šlechticů do vrcholných úřadů na druhou stranu přináší zlepšení vztahu s papežem, který odvolává interdikt. V roce 1480 dochází v Praze k incidentu, kde se střetla dvě procesí, jedno kališnické a druhé katolické. Žádná ze stran nechtěla uvolnit cestu konkurenční konfesi, a to navíc za přímé účasti krále. Rozlíčený král tak přistoupil k tvrdým represím.³⁸

Dalším obdobím, ve kterém Vladislav uděloval cechovní privilegia je doba mezi přijetím Olomouckého míru (1479) a povstáním Pražanů (1483). V tomto sledovaném období udělil král zřejmě jen dvě privilegia, obě pak jsou z roku 1482. První privilegium je pro řezníky v Kouřimi, kterým král udělil právo pražských mistrů³⁹ a druhé privilegium je pro novoměstské ševce nováky.⁴⁰

Konfesijní spory byly dále rozdmýchány například příjezdem biskupa Augustina, který se začal stavět na stranu radikálních kališníků.⁴¹ V březnu roku 1483 pak Vladislav doplnil konšelské sbory v pražských městech o jemu věrné muže, skrze něž chtěl prosazovat svou moc, a to proti vůli velkých obcí. Konšelé začali vystupovat proti radikálním utrakvistům a situace začala být v Praze vyhrocená, navíc zde propukl mor, ceny začaly růst, panovník opustil město a navíc onemocněl, to vše bylo umocněno náboženskými problémy.⁴²

---

³⁵ ŠMAHEL, František: *Pražské povstání roku 1483*. Pražský sborník historický, 1986, č. 19, s. 38-43.

³⁶ ČORNEJ, P.-BARTLOVÁ, M.: *Velké dějiny*, sv. 6., s. 439.

³⁷ Tamtéž, s. 440-441.

³⁸ Tamtéž, s. 442-444.

³⁹ WINTER, Z.: *Dějiny řemesel*, s. 585.

⁴⁰ SMRŽ, J.: *Cechy v pražských městech*, s. 66, 338.

⁴¹ ČORNEJ, P.-BARTLOVÁ, M.: *Velké dějiny*, sv. 6., s. 445-447.

⁴² ŠMAHEL, F.: *Pražské povstání*, s. 56-66.

Dne 24. září 1483 došlo v Praze ke krvavému povstání utrakvistů, kteří obsadili pražská města, Vyšehrad a Pražský hrad. Dav pobil katolické představitele královské moci na radnicích, vyplenil kláštery, a nakonec raboval v židovském městě.⁴³ Kališníci zřejmě v obavách z královy reakce nezvolili nové konšely, ale ustanovili jen sbor obecních starších.⁴⁴ Následovala dohoda představitelů pražských měst o společném postupu ze dne 6. října. Tito zástupci městského stavu vydali dokument, ve kterém se, mimo jiné, zavazovali k poslušnosti králi, pokud bude zachovávat přislíbené svobody.⁴⁵

Revoluční bouře byla důvodem, proč král po svém uzdravení odjel do Kutné Hory.⁴⁶ Zde pak roku 1484 uděluje kutnohorským řezníkům privilegium, ve kterém jim dovoluje chodit v průvodech s korouhví po vzoru pražských mistrů.⁴⁷ Vladislava pražské události velmi rozlítily a nemohl se spolehnout ani na umírněné kališníky, kteří zaujali poměrně smířlivé stanovisko vůči Pražanům.⁴⁸ Bylo to ale naposledy, kdy náboženské rozdíly stmelily zástupce různých stavů. Následně trvaly celý rok dohady pražských měst a krále. Mír byl uzavřen až 24. září 1484 v Kutné Hoře. Vladislav se vrátil do Prahy a jmenoval radikální vůdce povstání konšely, přesně dle vůle velkých obcí.⁴⁹ Povstání mělo za následek návrat starých členů rad, přesto došlo k výrazným změnám, mezi konšely bylo nadměrné množství řemeslníků, do té doby nevídané. Král dovolil návrat kališníků, kteří museli opustit Prahu, a naopak někteří katolíci museli opustit město, či byli vydáni Pražanům.⁵⁰ V Praze již nepobýval na Králově dvoře, ale přesídlil na Pražský hrad, kde se zřejmě po vlně revolučního násilí cítil bezpečněji. Pražané se tak jistě dostali do královy nepřízně, což tímto krokem dával jasně najevo.⁵¹ Pravobřežní Praha tak ztratila svou prestiž a způsobila i změnu králova přístupu k městskému stavu a nejspíše rokem 1489 se konání zemských soudů přesouvá na Pražský hrad.⁵² Po pražském povstání se na nějakou dobu královská privilegia odmlčují, další listiny jsou

---

⁴³ ČORNEJ, P.-BARTLOVÁ, M.: *Velké dějiny*, sv. 6., s. 449-451.

⁴⁴ Tamtéž, s. 450.

⁴⁵ Tamtéž, s. 451.

⁴⁶ Tamtéž, s. 452.

⁴⁷ WINTER, Z.: *Dějiny řemesel*, s. 633.

⁴⁸ ČORNEJ, P.-BARTLOVÁ, M.: *Velké dějiny*, sv. 6., s. 452.

⁴⁹ Tamtéž, s. 453.

⁵⁰ ŠMAHEL, F.: *Pražské povstání*, s. 79-88.

⁵¹ ČORNEJ, P.-BARTLOVÁ, M.: *Velké dějiny*, sv. 6., s. 458.

⁵² Tamtéž, s. 459.

vydávány až po přijetí náboženského míru (výjimkou je pak výše zmiňované privilegium pro kutnohorské).

Náboženský mír byl pak uzavřen až v březnu roku 1485 a stanovil svobodu vyznání, která se ovšem nevztahovala na Jednotu bratrskou.⁵³ Již v tomto roce ale šlechta, zřejmě v reakci na silnou sjednocenou Prahu (sjednocenou ještě neoficiálně tzn. bez královského uznání), začala zpochybňovat postavení královských měst, spory se týkaly převážně práva tzv. třetího hlasu. Král Vladislav se rovněž přidal na stranu šlechty a zpochybnil některé zvyklosti (obsazování úřadu podkomořího měšťanem) a prohlásil, že některé vybrané úřady budou obsazovány dle libovůle panovníka (např. úřad mincmistra). Kutnohorská opatření pak král definitivně potvrdil 14. března 1487.⁵⁴ Situaci v zemi dále prospělo zasedání zemského soudu v roce 1487, zemský soud nezasedal po dvacet let, tímto krokem byla zemi vytyčena cesta ke stabilitě.⁵⁵ Stabilizací poměrů po roce 1485 je obnovena i královská činnost v udělování privilegií, po roce 1486 je jich vydáno hned několik, dvě hned v témže roce, první je pro rudokupce v Kutné Hoře, král jim listem povoluje založit cech,⁵⁶ novoměstští kožišníci si privilegiem vymohli možnost nákupů kůží na Starém Městě (jedná se zároveň o příklad nedokonalého spolucechu, stejná pravidla totiž platila pro novoměstské i staroměstské kožišníky).⁵⁷

Zklidnění situace přispělo i sbližování postojů Korvína a Vladislava poté, co ani jeden z českých králů nebyl přizván k volbě římského krále, což pobouřilo nejen je, ale i českou stavovskou obec, i když toto oteplení vztahů nebylo polské straně zrovna po chuti. K obratu dochází i ve vztahu s papežem, nový svatý otec, Inocenc VIII., měl velmi špatné vztahy s Korvínem a již v roce 1487 potvrdil Vladislava českým králem. O dva roky později je pak český Jagellonec potvrzen ostatními kurfiřty a jsou mu přiznány privilegia a úřady, jež se váží na hodnost českého krále.⁵⁸ Kurfiřtská hodnost byla však již jen symbolická, neboť kvůli změnám v Říši, kdy končil středověký universalismus a dochází k přeměně „státu“ ve volnou „federaci“ suverénů, čímž samozřejmě došlo i k jisté devalvaci kurfiřtské hodnosti.⁵⁹ Tento

---

⁵³ Tamtéž, s. 454.

⁵⁴ Tamtéž, s. 456-457.

⁵⁵ Tamtéž, s. 457-458.

⁵⁶ WINTER, Z.: *Dějiny řemesel*, s. 590. Kutnohorští byli zřejmě ve větší králově oblibě a Pražané stále ještě v nemilosti, což se projevilo udílením cechovních privilegií.

⁵⁷ Tamtéž, s. 619.

⁵⁸ ČORNEJ, P.-BARTLOVÁ, M.: *Velké dějiny*, sv. 6. s. 460-462.

⁵⁹ Tamtéž, s. 480-481.

obrat v mezinárodních vztazích byl pak spíše způsoben Korvínovými výboji nežli Vladislavou diplomacií. Uherský král se ocitl v izolaci, čehož využila polská strana a uzavřela v roce 1489 s českým králem proti korvínovskou alianci, Matyáš ale rok na to umírá a Vladislavovi se otevřela cesta nejen ke sjednocení země, ale i na uherský trůn.⁶⁰ Před nástupem Vladislava II. coby uherského krále je vydáno ještě několik privilegií roku 1488, dvě pro řeznické cechy v Horažďovicích a v Klatovech, kdy jim byl opět dán pořádek pražských mistrů⁶¹ a privilegium pro novoměstské hrnčíře, ze kterých král učinil cech zemský.⁶² Král zřejmě pokračoval v udělování privilegií cechům po Pražských bouřích z toho důvodu, aby si cechy zavázal, jejich politický vliv byl velký a po přijetí Olomouckého míru tuto svou politiku zanedbával, v udělování by zřejmě pokračoval, pokud by se nestal králem v Uhrách.

Na svatoštěpánskou korunu si myslelo mnoho osob, i jagellonská dynastie měla několik adeptů a nezachovávala jednotu. Vladislav se s podporou českých stavů ucházel o uherskou korunu, a i pro uherskou šlechtu byl umírněný panovník, jakým bezpochyby Vladislav byl, přijatelnou volbou, koneckonců, jejich ambice se nelišily od těch šlechty v Čechách. Díky české šlechtě, která hlavně finančně podpořila vznik dostatečně silného vojska, dosáhl český Jagellonec uherského trůnu, jeho volbu usnadnilo i požehnání otce Kazimíra, který dal Vladislavovi přednost před svým druhým synem Janem Olbrachtem.⁶³

Král Vladislav po korunovaci svatoštěpánskou korunou přesídlil na trvalo do Budína, což bylo v souladu s jeho volební kapitulací. Od roku 1490 se Vladislav tituloval vždy nejprve jako král uherský, teprve pak jako král český. Česká šlechta, pokud potřebovala panovníkův souhlas, musela vážít poměrně dalekou cestu, česká kancelář sice zůstává po tuto dobu zachována, ale již v roce 1509 jsou obě české pečeti přesunuty do Budy, aby se zamezilo jejich zneužití.⁶⁴ Podle dřívějších dohod, a i dle volební kapitulace, měl Vladislav uhradit za opětovné sjednocení českých zemí uherské koruně 400 000 zlatých, tato ohromná suma by tak ještě daleko více prohloubila královu finanční tíseň. K zaplacení oné částky však nikdy nedošlo.⁶⁵ Sjednocení země však nebylo jedinou výraznou změnou v tomto období, po roce 1490 v souvislosti

---

⁶⁰ Tamtéž, s. 461-462.

⁶¹ WINTER, Z.: *Dějiny řemesel*, s. 587-588.

⁶² SMRŽ, J.: *Cechy v pražských městech*, s. 66, 141.

⁶³ ČORNEJ, P.-BARTLOVÁ, M.: *Velké dějiny*, sv. 6., s. 473-474.

⁶⁴ Tamtéž, s. 476-477.

⁶⁵ Tamtéž, s. 478-479.

s uklidněním náboženské a politické situace, dochází k vytvoření českého stavovského státu, poměrně nezávislého na královské moci.⁶⁶

Již v roce 1487 přichází šlechta s návrhem na kodifikaci zemského práva. Na rozdíl od ostatních zemí v Čechách nepřišel popud od panovníka.⁶⁷ Palacký pak vidí úspěch šlechty ve sporu s městy v jejich větší ekonomické moci a lepšímu přístupu ke vzdělání.⁶⁸

Přijetí Vladislavského zřízení zemského značně oslabilo moc měšťanů, a tak 29. července 1513 je vytištěn manifest městského stavu, jehož cílem bylo posílení moci panovníka, obnovení měšťanských privilegií a odstranění královských dluhů.⁶⁹ Král tak dostal zemské stavy do situace, kdy byly na něm závislé, teoreticky se kdykoliv mohl přiklonit na druhou stranu.

Města přijetím zřízení zemského přišla o politickou moc, ale městská vojska byla silou, se kterou musela šlechta stále počítat, a král neváhal města požádat o podporu bylo-li to potřeba.⁷⁰ V průběhu Vladislavovy vlády dochází k postupnému ochlazení náboženských sporů, nový spor se vede již po stavovské ose.⁷¹ Do přijetí *Vladislavského zřízení zemského* udělil král již jen jedno privilegium pro pražské kramáře roku 1498.⁷² Což bychom mohli dávat do souvislosti s přípravou sepsání tohoto práva, které města znevýhodnilo, královny sympatie byly pro tuto chvíli na straně šlechty.

Po svém přesídlení do Budy Vladislav do Čech příliš často nezajížděl, zemi pak navštívil po roce 1500 v letech 1502 a 1509/1510.⁷³ V roce 1509 uděluje tato privilegia pro hradecké řezníky, kterým potvrdil starší privilegia, která shořela a zároveň jim daroval znak,⁷⁴ pražským mečířům udělil statuta a zřídil jim zemský cech⁷⁵ a udělil lazebníkům rovněž jedno privilegium.⁷⁶ V roce 1510 pak vůlí krále došlo ke zřízení cechu pro všechna řemesla ve

---

⁶⁶ Tamtéž, s. 481-483.

⁶⁷ Tamtéž, s. 511.

⁶⁸ PALACKÝ, F.: *Dějiny národu, díl 5*, s. 218-227.

⁶⁹ ČORNEJ, P.-BARTLOVÁ, M.: *Velké dějiny, sv. 6.*, s. 537.

⁷⁰ Tamtéž, s. 537-538.

⁷¹ Tamtéž, s. 536.

⁷² SMRŽ, J.: *Cechy v pražských městech*, s. 66, 200.

⁷³ MACEK, J.: *Jagellonský věk, díl 1-2*, s. 237.

⁷⁴ WINTER, Z.: *Dějiny řemesel*, s. 589.

⁷⁵ SMRŽ, J.: *Cechy v pražských městech*, s. 66, 229-230.

⁷⁶ Tamtéž, s. 66, 216.

Smečně.⁷⁷ Do své smrti pak měl Vladislav udělit ještě dvě privilegia a to roku 1516. Jedna listina potvrzovala starší privilegia novoměstského řeznického cechu.⁷⁸ Druhý list pak témuž cechu dovoloval pečetit červeným voskem.⁷⁹ Což bylo opět velmi prestižní záležitostí, která nutně pozvedala měšťanské sebevědomí.

V udělování listin králem Vladislavem II. lze spatřovat řád, k odmlčení dochází jen po Olomouckém míru, což může mít souvislost buď s pronikáním katolických šlechticů do králova okolí, takže podpora nekatolických měst nebyla již tak silná, či to může mít souvislost se stabilizací situace v zemi, takže nebylo nutno přistupovat k udělování těchto privilegií. Ke druhému odmlčení dochází po Pražských bouřích, kdy král nepobýval v Praze a vrátil se (a zároveň obnovil vydávání listin) až po delším vyjednávání s měšťany. K poslednímu odmlčení dochází s královým odchodem do Uher, další listiny vydával v podstatě jen při svých sporadických návštěvách Čech. Vzhledem k tomu, že listiny vycházely po celou dobu vlády Vladislava a nikdo se v jeho okolí neudržel po takto dostatečně dlouhou dobu,⁸⁰ aby za touto politikou mohl stát, musím konstatovat, že Vladislav II. měl zájem na vydávání listin a sledoval tím svou politiku. Jaké mohl mít král důvody pro vydávání cechovních privilegií? Jistě je třeba zohlednit náboženské důvody, kdy různé konfese mohly slavit různé svátky a mohlo tak docházet ke sporům. Jistě i ekonomické důvody mohl panovník mít, neboť prosperita královských měst byla v zájmu krále, zvláště v době rozvoje konkurenčních měst poddanských. A to odhlížíme od faktu, že královská kancelář žila z poplatků za vydávání podobných listin. Rovněž politickou stránku věci musíme vzít v potaz, neboť cechy byly důležitými činiteli v chodu měst, král se mohl snažit převzít vládu nad městem, jako nad svým regálem, a tak na sebe bral moc která dosud příslušela hlavně konšelům, ale mohl mít i důvod strategický, neboť pokud si zavázal měšťany, nemusel se tolik obávat šlechty, proti níž města stála v opozici. Tyto všechny důvody je potřeba zohlednit při zkoumání privilegií, které Vladislav II. uděloval.

---

⁷⁷ WINTER, Z.: *Dějiny řemesel*, s. 589.

⁷⁸ Tamtéž, s. 581.

⁷⁹ Tamtéž, s. 640.

⁸⁰ Mám na mysli členy královské rady, hofrychtěře, podkomořího či správce královské komory, tedy osoby, které mohly mít vliv na udělení privilegií.

4. Cechovní zřízení v Čechách s přihlédnutím k jagellonskému věku

Cech, či spíše nejprve gilda, vzniká jako přísežné sdružení poprvé v 8. století za vlády Karla Velikého. Nejprve se jednalo o volné sdružení na základě dohody, přísahy členů. Toto volné sdružení (*coniurationes*) se opíralo o stanovy, které obsahovaly ustanovení o vzájemné pomoci v nouzi, ochraně a výpomoci. V textech se objevují i pojmy *gilda*, *gelda*, *gildonia*, *confratria*, *fraternitas*, *consortium*, *societas*, *coniuratio*, *amicita* atp. Od 19. století je historiky pojem gilda používán jako synonymum k cechu, a to při vědomí, že každý z výše jmenovaných výrazů mohl mít lehce odlišný význam.⁸¹ Původně předpokládaný germánský původ gild nebyl prokázán, pohled na tato společenství se zpočátku lišil, někdy byly označovány jako semenišťe pohanství, jindy se jednalo o zakazovaná sdružení duchovních.⁸²

Cechy (gildy atd.) byly organizovány na základě dohody a přísahy členů, přijetím stanov se příslušníci zavazovali jak k podřízenosti se společenství, tak k uznání rovnosti mezi členy. Toto přijetí stanov je formou pozitivního práva, vytvářelo vnitřní řád, který příslušníky dané skupiny odlišoval od zbytku společnosti. Gildy byly i svěbytnými náboženskými organizacemi, které byly svázány a provázány s náboženskými bratrstvy. V období raného středověku začaly vznikat obchodní společenství, a to někdy v 11. století. Vnitřní řád gildy neupravoval jen profesní život, ale snažil se obsáhnout i další části lidského života od stolování po úklid ulic. Původně tato sdružení v západní Evropě vznikala ne ve městech, ale na venkově, a to jako sdružení obranného charakteru. Chod gild ale výrazněji začalo formovat jejich začlenění do vznikajícího městského systému, vzhledem k tomu, že městská obec na sebe začala přebírat ochrannou funkci, začala se sdružení formovat na základě profesní příslušnosti. Rozkvet těchto společenství pak spadá na západě do 12. a 13. století. Členství v některé specializované skupině se dokonce stává podmínkou úspěchu.⁸³

U nás začíná řemeslná práce nejprve v „domácnostech“, již v 10. století ale dochází ke vzniku specializovaných řemesel, prozatím jen na dvorech místních vůdců.⁸⁴ V průběhu 12. a 13. století došlo ke změně sociálního uspořádání domácí společnosti, ve městech vzniká nová

---

⁸¹ OEXLE, Otto Gerhard: *Gildy*. In: LE GOFF, Jacques-SCHMITT, Jean Claude: Encyklopedie středověku. Praha 2020, s. 171-172.

⁸² Tamtéž, s. 173-174.

⁸³ Tamtéž, s. 172-175.

⁸⁴ WINTER, Z.: *Dějiny řemesel*, s. 1-2.

vrstva a začíná se zde koncentrovat řemeslo, tato města jsou organizována dle německého vzoru.⁸⁵ Během 13. století se tato nová měšťanská společnost stává notně nezávislou, lze hovořit proto měšťanech a o obci.⁸⁶

Pro období vrcholného a pozdního středověku můžeme již zcela určitě tato společenství nazývat cechy. Rozvoji napomáhala diferenciaci společnosti (a řemesel). Pod pojmem cech však není zahrnuto nutně řemeslo, či obchod, ale i jiná profesní sdružení, např. příklad sdružení učitelů, profesorů a studentů v Boloni (tato societa pomohla mistrům získávat městské právo, pomohla vzniku nových univerzit atd.). Na základě profese se sdružují i právníci, různá dobročinná hnutí aj.⁸⁷

Význam společenství v dějinách západu spočívá v pevném ukotvení jedince ve společnosti. Vznik organizovaných skupin napomohl obhajobě zájmů jejích členů, pomohl založit městskou společnost „moderního“ charakteru, tento středověký koncept přežil dodnes v podobě rozličných dělnických hnutí. Jednalo se o jednoznačně modernizační proces, který přispěl společenské rovnosti a touze po nezávislosti. A ač byl středověk dobou různých společností, neznamená to, že by došlo k potlačení jedince, naopak sdružení umožňovalo jedinci uzavírání smluv a zajišťovalo mu rovnost ve své profesi, sdružení nevedlo k potření individuality, ale mohlo ji rozvíjet.⁸⁸

Vznik řemeslnických organizací na našem území se dává do souvislosti s trhovým právem, neboť stále byla běžná domácí výroba, ke specializaci dochází až s možností podnikat. Tedy živnostenský řád vzniká s řádem tržním. První řemeslnická organizace přichází shora a týká se řazení prodejců na trzích dle jejich profese. Organizace shora dále pokračovala ustanovováním a volením mistrů konšely měst. Organizace zdola pak požadovala, aby všichni zástupci řemesla byli členy jen jednoho spolku, který by jim byl společný. Takto vzniká cech (*unio, promissio, conjuratio, einung, innung* atd.). Tyto spolky byly městy zpočátku zakazovány, jejich povolení je pak podmíněno dozorem obce (místní vrchnosti). Vzniku cechu mohlo dopomoci založení náboženského bratrstva zástupci řemesla.⁸⁹

---

⁸⁵ Tamtéž, s. 30-32.

⁸⁶ Tamtéž, s. 47-49.

⁸⁷ OEXLE, O. G.: *Gildy*, s. 176-177.

⁸⁸ Tamtéž, s., 178-179.

⁸⁹ WINTER, Z.: *Dějiny řemesel*, s. 50-52.

Česká města se vzniku cechů dlouho bránila, vzorem jim bylo totiž norimberské městské právo. Winter klade osamostatňování řemesel do souvislosti se zakládáním náboženských bratrstev. Řemeslnické organizace ale lze nejpозději klást, dle starší literatury, do období posledních Přemyslovců.⁹⁰ Cechy ale nelze redukovat jen na městské společnosti, máme doklady i o českých venkovských, např. cech pekařů v Netolicích k roku 1338.⁹¹

Nejsilnějším odvětvím, počtem členů a jejich majetkem, bylo potravinářské odvětví. Jedná se zároveň o první řemesla, která se snaží získat monopol a opírají se o panovnická privilegia. Jedním z důvodů pro zakládání potravinářských cechů bylo určování cen potravin městskou radou. Rozvoj měst přenáší potravinářskou výrobu z domácností do rukou řemeslníků. Mezi nejstarší doložené cechy patří cech staroměstských řezníků, který existuje již v roce 1339. Řezníci patřili zároveň k nevlivnějším cechům, to souviselo i s jejich početností, na počátku 15. století bylo v Praze asi 214 masných krámů. Řezníci se dále dělili na domácí, kteří prodávali čerstvé maso a na mimoměstské tzv. *huntýře*, kteří mohli prodávat maso uzené či solené, a to jen na trzích k tomu určených. Řeznický cech si poté hlídal svůj monopol, pouze v době velké poptávky po mase bylo dovoleno *huntýřům* porážet dobytek ve městech. Měšťané byli sice soběstační v produkci vepřového masa či drůbeže, řezníci se věnovali prodeji hovězího, to souviselo s tím, že skot nebyla rodina schopna sama zkonzumovat a dobře konzervovat.⁹²

Udělování cechovních privilegií je pak v době lucemburské spojeno hlavně se vznikem Nového Města pražského, Karel IV uděluje hned několik privilegií, řezníkům (roku 1359), střelcům (1360), pasířům, měšečníkům a tobolečníkům (všechna roku 1364), Václav IV. pak stvrzuje statuta malířům a sklenářům.⁹³ Karel IV. byl zřejmě obeznámen s francouzskými poměry, kdy cechy nebyly zcela autonomní, podléhaly přímo královské moci a dohledem nad nimi byl pověřen senešal.⁹⁴ Téměř všechna cechovní statuta ze 14. století jsou potvrzena a udělena konšely daného města a nikoliv panovníkem.⁹⁵

Čtrnácté století je také spojeno se vzestupem oděvních řemesel, což je kladeno do souvislosti se společenskou diferenciací, kterou symbolizoval právě oděv. Výrobou svátečních oděvů se zabývali krejčí, nové specializované řemeslo, sváteční oděv v některých vrstvách obyvatelstva

---

⁹⁰ Tamtéž, s. 63-64.

⁹¹ Tamtéž, s. 191-192.

⁹² PETRÁŇ, Josef: *Dějiny hmotné kultury. Díl 1. sv. 2.* Praha 1985, s. 679-686.

⁹³ WINTER, Z.: *Dějiny řemesel*, s. 206-207, 211.

⁹⁴ Tamtéž, s. 185-186.

⁹⁵ Tamtéž, s. 68.

časem zevšedněl a stal se symbolem společenského postavení. Práci oděvních řemesel, ševců a krejčích (další dělení přichází později, např. na rukavičníky, kloboučníky aj.), ovlivňovaly módní vlny, které přicházely hlavně ze západu.⁹⁶

Dobou největšího rozkvětu cechovní organizace ve středověku je na našem území až 15. století. Získat členství v cechu nebylo zpočátku těžké, obec totiž spojovala rozvoj města s rozvojem řemesel, až později dochází k rozporům mezi staršími a novými mistry. Cechovní organizace byly natolik provázány s organizací města, že se s členy cechů počítalo při obraně města, hlídkách či při pořádání slavností. Cechy byly závislé na městské radě, neboť konšelé jim udělovali a schvalovali statuta.⁹⁷ Větší autonomie cechů je pak spojena s pronikáním řemeslníků do městských rad, k čemuž dochází právě v 15. století.⁹⁸

S husitskou revolucí dochází k politickému vzestupu měst.⁹⁹ A ve městě cechy zaujímaly silnou pozici, tak silnou, že král Vladislav musel pražské konšely v roce 1502 chránit před rozzuřenými mistry. Zástupci staroměstských cechů jsou svoláváni jako poradní orgán konšelů (např. roku 1476). Konečně cechovní mistři měli podíl na pražských ozbrojených bouřích. Vliv cechů na městskou politiku 15. století je naprosto jasný.¹⁰⁰ Z tohoto důvodu si zřejmě Vladislav chtěl loajalitu cechovních mistrů pojistit udělováním privilegií. Rozhodně musíme předpokládat, že král si byl významu a vlivu cechovních mistrů vědom.

V českých zemích vzniká v 15. století po husitské revoluci potíže s určováním času, existují totiž vedle sebe vlastně dvě církve, které mají odlišný kalendář a různé svátky a kultury svatých. Katolická církev uznávala zhruba dvojnásobný počet svátků v roce, než kolik jich měli kališníci.¹⁰¹ Utravistický Havelský sjezd se usnesl na uznávání těchto církevních svátků, na neděli, Krista pána narození, Nové léto, svátek Tří králů, Hromnice, Zvěstování panny Marii, svátek Vzkříšení, Na nebe vstoupení, Ducha sv. seslání, svaté Trojice, Těla božího, Na nebe vzetí panny Marie, andělů božích, Všech svatých, sv. Jana Křtitele, Marie Magdaleny, sv. Vavřince a svátek Jana Husa a „*dědiců českých*.“¹⁰² Tento výčet svátků není nedůležitý, neboť určování dnů pracovního klidu se mohlo stát mezi řemeslníky předmětem sporů, na určování

---

⁹⁶ PETRÁŇ, J.: *Dějiny hmotné kultury*, s. 689-690.

⁹⁷ WINTER, Z.: *Dějiny řemesel*, s. 220-228.

⁹⁸ Tamtéž, s. 182-183.

⁹⁹ Tamtéž, s. 573.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 659-660.

¹⁰¹ MACEK, J.: *Jagellonský věk, díl 1-2*, s. 35.

¹⁰² FRB 6, s. 24-25.

těchto dnů klidu pak proto pamatuje privilegium pro zemský hrnčířský cech od krále Vladislava II. (viz dále).

Řemeslná výroba v Čechách byla značně atomizována, na počátku století byla výroba koncentrována v královských městech, v době panování krále Vladislava II. se však výroba přesouvá do regionálních center, která tvoří poddanská města.¹⁰³ Jagelonská doba je dobou, kdy šlechta začíná na svých statcích podnikat, což se projevuje kupříkladu zakládáním rybníků, i přesto však šlechta považuje za základ své ekonomické moci rustikál.¹⁰⁴ Navíc jsou obchodní cesty přímo zavaleny různými cly, na rozdíl od Moravy v Čechách nedošlo k jejich zákazu, ale stačilo jen, že privilegia umožňující vybírat mýto byla předložena králi a jeho radě ke kontrole.¹⁰⁵ Obchodu nepřispěl ani králův pokus o znovuoobnovení pražského Ungeltu, kdy královskou listinou Janovi Jeníškovi z Újezda dává na starosti Ungelt a tomu k dispozici tři koně a pacholky.¹⁰⁶ S narůstajícím množstvím obchodu však nebyla povinnost proclení veškerého zboží směřujícího do Čech v Praze životaschopná, proto ještě za života Vladislava se pražský Ungelt omezuje jen na hlavní město.¹⁰⁷ Množství cel a nestabilita v kacířských Čechách způsobila, že většina zahraničního obchodu české země obcházela, norimberští kupci tak do Krakova volili cestu přes Plavno a Drážďany a důležitá obchodní cesta, tzv. zlatá stezka, byla úplně opuštěna.¹⁰⁸ Obchodu nesvědčil ani zákaz styku s „kacíři“ čehož důsledkem bylo omezení obchodních aktivit se zahraničím.¹⁰⁹ Všechny tyto okolnosti velmi znesnadňovaly fungování řemesel a cechů.

Česká řemesla byla (alespoň na počátku Vladislavovy vlády) značně zaostalá oproti zbytku českých zemí (např. Slezsko), technické novinky do Čech pronikaly pomalu, na vině byla konzervativnost místních obyvatel (což mělo náboženské důvody) a i jistá izolace, do které katolický svět uvrhl kacířskou zemi.¹¹⁰ Rovněž bylo nemyslitelné, aby došlo ke vzniku manufaktur po vzoru západní Evropy, žádné řemeslo by se totiž nevzdalo svého monopolního

---

¹⁰³ MACEK, J.: *Jagellonský věk, díl 1-2*, s. 84.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 83.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 118-119.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 120.; AČ 18, s. 227-228.

¹⁰⁷ MACEK, J.: *Jagellonský věk, díl 1-2*, s. 120.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 125-126.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 129.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 86.

postavení.¹¹¹ Cechovní statuta navíc omezovala počet učňů a tovaryšů na jednoho mistra, tím se omezoval počet řemeslníků a tudíž to vedlo ke stagnaci řemesla v oblasti.¹¹²

Čeští hrnčíři byli, ve srovnání se zbytkem vyspělé Evropy, zaostalí. Využívali archaické metody lepení a obtáčení. V průběhu 15. století sice dochází k pronikání novinek na naše území, jednalo se převážně o nové způsoby glazování.¹¹³ Názory na vyspělost řemesel v Čechách se různí, ale je jisté že dochází k jednoznačnému rozvoji cechovních řádů po roce 1471.¹¹⁴ Zároveň zřejmě rozvoj cechů nebyl jednotný, existovali oblasti vyspělejší a zaostalejší, vznik cechů a jistá atomizace výroby nemusela být v poddanských městech na škodu, na rozdíl od velkých výrobních center, jakými byla královská města.¹¹⁵ Praha pak byla jakýmsi „odrazovým můstkem“ ve snaze cechů zajistit si celozemskou působnost.¹¹⁶

Česká výroba oproti světu zaostávala, na vině byl nedostatek kvalitních surovin v nejvíce se rozvíjejících odvětvích (např. výroba látek).¹¹⁷ Existovalo jen málo domácích odvětví, která vytvářela natolik kvalitní produkty, že byla schopna vývozu mimo území království, mezi tato odvětví patří např. sklářství, hornictví, rybníkářství, pivovarnictví výroba nožů.¹¹⁸ Je zajímavé, že ani jednomu z těchto odvětví Vladislav II. výrazněji nepomohl udělením nějakého privilegia.¹¹⁹ Toto si vysvětlují následovně, exportní odvětví byla natolik vyspělá, silná a konsolidována, že nepotřebovala posilovat svůj monopol, tato řemesla v královských městech zřejmě nebyla ohrožena vzrůstající ekonomickou mocí poddanských měst, neboť přebytky místní produkce bylo možno prodat mimo území země.

Patnácté století je dobou, kdy se i u nás začíná prosazovat institut tzv. zemského cechu, kdy je ustanoven cech hlavní, jemuž jsou pak všechny další cechy téhož řemesla podřízeny. Tento mateřský cech pak disponoval pravomocí rozhodovat o vnitřních sporech řemesla a měl i jisté

---

¹¹¹ Tamtéž, s. 88.

¹¹² Tamtéž, s. 108.

¹¹³ PETRÁŇ, J.: *Dějiny hmotné kultury*, s. 767-768.

¹¹⁴ MACEK, J.: *Jagellonský věk, díl 1-2*, s. 105.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 106.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 109.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 112.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 116.

¹¹⁹ Ač Vladislav II. několikrát rozhodl ve prospěch sladovníků v soudních sporech a privilegium pro pražský cech nožířů vydal jeho syn Ludvík, nepozorují větší králův zájem o řemesla s exportním potenciálem. Srovnání: SMRŽ, J.: *Cechy v pražských městech*, s. 248, 318.

finanční výhody, které plynuly z poplatků za opis a vystavení cechovních artikulů.¹²⁰ Rozvoj tohoto systému je spojen s osobou krále Vladislava II.

Zároveň pojem monopolu je poměrně problematický, ano městská rada, potažmo panovník či cech, mohli ovlivnit počet mistrů, podmínky jejich přijetí, mohli určovat kvalitu zboží, pracovní dobu atd. (viz privilegia). Pokud však nějaké řemeslo existovalo v daném místě, „hospodářská soutěž“ nemusela být nutně omezena, jistá míra kompetitivnosti mezi řemeslníky se objevuje zcela jistě v průběhu 14. století a s časem narůstá, a netýká se jen řemeslníků v jedné lokalitě, ale přerůstá i do „mezinárodního“ měřítko, je pravdou, že tato projevy něčeho jako hospodářské soutěže, jsou nejvíce patrné v německých oblastech a ve Flandrech a vztahují se hlavně k textilnímu odvětví. A cokoliv nebyl místní řemeslník schopen vyrobit bylo možné dovézt, takže i hrnčír, který by vyrobil zboží nezvyklé barvy by jej teoreticky mohl prodávat na trhu, kde existoval místní monopol. Poznatky o řemeslech vrcholného a pozdního středověku jasně ukazují, že pojem monopolu musí být chápán s rezervou.¹²¹

---

¹²⁰ WINTER, Z.: *Dějiny řemesel*, s. 621-624.

¹²¹ HIRSHLER, Eric E.: *Medieval economic competition*. In: *The Journal of Economic History*, roč. 14, 1954, č. 1, s. 52-58.

5. Cechovní privilegia Vladislava II. Jagellonského

5.1. Hrnčíři

Hrnčířství je jedním z nejstarších řemesel, je až s podivem, že zprávy o jejich cechovní organizaci pocházejí z poměrně pozdního období. Král Vladislav udělil, resp. potvrdil cechovní artikule a rozšířil privilegia hrnčířského cechu v roce 1488.¹²² Pražský cech pravděpodobně existoval již před rokem 1488, ale pro toto tvrzení nejsou dochovány žádné písemné prameny. Řemeslníci byli koncentrováni hlavně na Novém Městě pražském, pro staroměstskou organizaci do této doby neexistují jiné než archeologické doklady. Na počátku 16. století se objevují zmínky o pražském meziměstském (či celopražském) cechu. Hrnčířské výrobky se dělily do dvou kategorií na tzv. *vostré* (bez povrchové úpravy) a *polévané* (s glazurou), rovněž se zabývali i výrobou kachlů.¹²³

Královská listina pro novoměstské hrnčíře pochází z 18. října 1488 a dovolává se na dřívější potvrzení cechovních artikulů purkmistrem a městskou radou.¹²⁴ Král Vladislav tyto artikule nejen potvrdil, ale i značně rozšířil a listina obsahuje rovněž znak, který král cechu udělil. Touto listinou bylo cechu uděleno (a potvrzeno) 16 artikulů.¹²⁵

První dva artikuly stanovují, že cech má mít dva starší a rovněž přikazují, jak má být zacházeno s tovaryši. Třetí artikul je zajímavější, vyjadřuje se totiž k církevním záležitostem, členové cechu mají být ve vyznání v souladu s obcí, tzn. privilegium umožňuje náboženskou pluralitu.¹²⁶ Listina není zcela jednostranně pro utrakvistická, neboť by pak nemohlo dojít k ustanovení celozemského cechu v nábožensky rozdělené zemi, resp. nešlo by toto privilegium vymáhat v katolických městech. Čtvrtý artikul zakazuje přijímaná do cechu *panchartům*, zakazuje hry v kostky a vůbec jsou zde kladeny nároky na mravní bezúhonnost členů.¹²⁷ Pátý

---

¹²² Archiv hlavního města Prahy, Sbírká A1, inv. č. 217, sig. AMP PGL II – 108, *Král Vladislav II. vidimuje listinu ze 4. září 1488, kterou purkmistr a rada Nového Města pražského potvrzují artikule hrnčířům, a uděluje jim znak*; AČ 14, s. 483.

¹²³ SMRŽ, J.: *Cechy v pražských městech*. Praha 2019, s. 140-141.

¹²⁴ Archiv hlavního města Prahy, Sbírká A1, inv. č. 217, sig. AMP PGL II – 108, *Král Vladislav II. vidimuje listinu ze 4. září 1488, kterou purkmistr a rada Nového Města pražského potvrzují artikule hrnčířům, a uděluje jim znak*; AČ 14, s. 483-484.

¹²⁵ Tamtéž, s. 483-484.

¹²⁶ Tamtéž, s. 484.

¹²⁷ Tamtéž.

artikul se opět dotýká náboženských otázek, stanovuje totiž dny, ve kterých se nepracuje, jedná se o neděle, svátky Panny Marie a apoštolů a dále ty svátky, které stanoví obec. Ti, kdo by tento artikul nedodržovali, měli zaplatit libru vosku do cechu a byli pod *panskou vinou*. Šestý artikul dokonce stanoví, že kdo by opakovaně takto porušoval dny pracovního klidu, pak má *složit řemeslo*.¹²⁸ Z mého pohledu je tento artikul extrémně důležitý, stanovuje totiž přesně dny pracovního klidu, tím předchází nábožensky motivovaným rozbrojům a zároveň nechává prostor místní obci dny pracovního klidu rozšířit podle místní konfese, lze zde opět spatřit snahu co nejlepší přijetí těchto artikulů jako celozemských. Artikuly týkající se náboženských otázek jsou jednoznačně součástí královské politiky.

Sedmý až devátý artikul stanoví zacházení s tovaryši a učni, popř. jejich ženami.¹²⁹ Desátý artikul umožňuje zakázat prodej nekvalitního zboží, vzhledem k tomu, že rozhodnutí o zákazu prodeje bylo na starších cechu,¹³⁰ nepředpokládám, že by k tomuto kroku bylo přistoupeno příliš často. Jedenáctý artikul stanovuje cechovní monopol na *polévané* zboží v daném městě, výjimku tvoří jarmarky, kde i toto zboží mohli prodávat hrnčíři z jiných míst,¹³¹ toto potvrzuje Hirshlerovu tezi o možnostech hospodářské soutěže v období středověku. Dvanáctý artikul zakazuje prodej zboží na vesnicích, výjimku má zboží určené pro zemany a pány.¹³² Třináctý artikul monopolizuje výrobu kachlů pro novoměstské hrnčíře, je zde však zachována možnost, aby tyto kachle byly vyráběny v místě, pokud sem bude vyslán tovaryš z Prahy,¹³³ či dle mého soudu může kachle vyrábět každý, kdo přijme tyto artikule. Čtrnáctý artikul stanovuje nutnost platit za dodané zboží.¹³⁴ Poslední dva artikuly umožňují do novoměstského cechu vstoupit českým hrnčířům a přijmout tyto artikuly.¹³⁵

Královská listina uděluje hrnčířskému cechu rovněž znak. „*A k tomu z naší zvláštní milosti jim toho dávajice, aby oni na korouhvi své mohli a měli nésti štít, v kterémžto štítu byl by namalován Adam a Eva, mezi nimi aby byl džbán, z kteréhožto džbánu byla by jabloň vyrostla a na ní ovoce jabloně, a okolo toho džbánu aby baly dva hrnce, an z nich lilium roste, a pod těmi dvěma hrnci*

---

¹²⁸ Tamtéž, s. 484-485.

¹²⁹ Tamtéž, s. 485.

¹³⁰ Tamtéž.

¹³¹ Tamtéž.

¹³² Tamtéž.

¹³³ Tamtéž, s. 486.

¹³⁴ Tamtéž.

¹³⁵ Tamtéž.

vespod an pacholík hrnce dělá na kruhu, sedě na stolici, jakožto svrchu šíře vymalováno jest.“
Miniatura však nebyla k listině přiložena, či byla později ztracena.¹³⁶

Král tímto listem se projevuje jakožto zeměpán a svrchovaný vládce, zřízení celozemského cechu je na našem území věc zcela nová, která je spojována až s králem Vladislavem. Panovník podřídil ostatní hrnčíře pražským artikulům a mistrům, ale je zde patrná snaha o zajištění náboženského míru v zemi a podpoření ekonomické moci královských měst a uchování dominantního postavení řemeslníků poddaných králi na úkor řemeslníků z poddanských měst, jejichž vliv začínal vzrůstat.

Vzrůstající vliv jiných hrnčířských cechů v poddanských městech můžeme ilustrovat kupříkladu na městečku Levín, odkud pochází pravděpodobně nejstarší hrnčířská cechovní pečeť z roku 1402,¹³⁷ či na dalším poddanském městě, jakým byla Česká Lípa. Českolipští hrnčíři, jak podotýká Zikmund Winter, dosáhly poměrně velké proslulosti.¹³⁸ V pamětní knize města se pak dochoval opis hrnčířských artikulů z roku 1462.¹³⁹ Tyto artikuly jsou pravděpodobně nejstaršími hrnčířskými artikuly, které se na našem území dochovaly.¹⁴⁰ Artikule ničím zvláště nevybočují, stanovují podmínky přijímání nových mistrů, tovaryšů a čeledě, jsou zde zaznamenány pokuty za nedodržení artikulů (opět ve formě vosku) atd.¹⁴¹

Na příkladu českolipských hrnčířů lze ale ukázat i úspěch Vladislavského privilegia, resp. celozemského cechu hrnčířského. Již v polovině 16. století totiž českolipští mistři přijímají pražské cechovní artikule za své a dovolávají se v nich přímo Vladislavovi listiny („...*den Präger Maifster... hiliger Mäiftern bafangten zu 1488...*“).¹⁴²

5.2. Kožišníci

Kožešníci, tedy řemeslníci, kteří zpracovávají kůže a kožichy, se svou profesí velmi podobali jiným řemeslům, jako byli krejčí, proto docházelo v minulosti k častým sporům o kompetence těchto řemesel. Pražské kožišnické cechy jsou vedle těch řeznických nejstaršími doloženými

---

¹³⁶ Tamtéž.

¹³⁷ KUČA, Karel: *Města e městečka v Čechách na Moravě a ve Slezsku 3. díl*. Praha 1998, s. 407.

¹³⁸ WINTER, Z.: *Dějiny řemesel*, s. 495.

¹³⁹ *Pamětní kniha*. (edd. EBELOVÁ, I. a kol.), s. 101-102.

¹⁴⁰ *Pamětní kniha*. (edd. EBELOVÁ, I. a kol.) Příloha na CD.

¹⁴¹ *Pamětní kniha*. (edd. EBELOVÁ, I. a kol.), s. 101-102.

¹⁴² Listinu uděluje místní městská rada („*Vor das Bürgemeifster und Rathmaannen der fürstlich Stad Boehmischen Leipa...*“); Státní okresní archiv Česká Lípa, fond Cech hrnčířů Česká Lípa, inv.č. 1, sig. 400/3. *Rada města Česká Lípa uděluje artikule hrnčířskému cechu*.

cechy na našem území, jejich artikule lze datovat do přelomu 14. a 15. století, přičemž jejich cech jistě existoval již na počátku století čtrnáctého. Jedná se tedy o řemeslo s velmi dlouhou tradicí.¹⁴³ Přesto byla Vladislavova privilegia pro tento cech klíčová.

Vladislav II. udělil staroměstským kožešníkům latinsky psanou listinou znak 28. dubna 1473. „...*societaty pelificum Maioris Ciuitatis nostre pragen[is] arma seu insignia damus, concedimus et conferimus grac[i]ose inscripta...*“¹⁴⁴ Listina byla ještě vydána v Praze, pravděpodobně v Králově dvoře. Tato listina se rovněž dochovala v opisu z 16. či 17. století v německém překladu,¹⁴⁵ překlad není doslovný a neobsahuje zmínku o staroměstských kožišnicích, ale jen o kožešnicích, existuje domněnka, že tato listina byla určena pro některý z mimopražských kožišnických cechů.¹⁴⁶ Toto jen potvrzuje vliv celozemského cechu kožišníků, který zřejmě přetrval dlouho po konci jagellonské dynastie.

Uprostřed listiny je pak vyobrazena miniatura s tímto znakem. Jedná se o stříbrnou holubici se zlatou zbrojí, v zobáku má zlatou větévku, holubice se nachází na kosmém pruhu kožešin. Znak má kolčí helm s identickou holubicí v klenotu a má zlato-modrá přikryvadla.¹⁴⁷

Staroměstský cech kožišníků obdržel další listinu od krále 21. května 1472. Touto listinou povýšil staroměstský cech na cech zemský.¹⁴⁸ „*Aby hojněji potěšeno bylo, to znamenavše, poněvadž totéž město pražské, jakožto paní a skvící slunce převyšujíc, hlava království, hodné slove, tímž tovaryšstvu kožešníkům, prve psaného města pražského ke cti zvláštní tuto milost samotnou dáváme, činíme a půjčujem, totiž aby: nyní i budoucně všichni, všech měst království našeho českého kožišníci a jich tovaryši, k tovaryšstvu a mistrům již psaného Většího města*

---

¹⁴³ SMRŽ, J.: *Cechy v pražských městech*, s.192-193.

¹⁴⁴ *Erbovní listiny Archivu hlavního města Prahy a nobilitační privilegia studentské legie roku 1648.* (edd. FIALA, Michal-HRDLIČKA, Jakub-ŽUPANIČ, Jan) Praha 1997, s. 27-28.; Archiv hlavního města Prahy, Sběrka A1, inv. č. 246, sig. AMP PGL II – 137, *Král Vladislav II. uděluje znak kožešníkům Většího Města pražského.* In: <http://katalog.ahmp.cz/pragapublica/permalink?xid=48EA8A57B66211DF820F00166F1163D4> [cit. 22. 2. 2021]

¹⁴⁵ *Erbovní listiny* (edd. FIALA, M.-HRDLIČKA, J.-ŽUPANIČ, J.), s. 27-28. Srovnání: popis archiválie však uvádí až 18. století. Archiv hlavního města Prahy, Sběrka A1, inv. č. 226, sig. AMP PGL II – 117, *Král Vladislav II. uděluje znak kožešníkům Většího Města pražského.* In: <http://katalog.ahmp.cz/pragapublica/permalink?xid=48EA863BB66211DF820F00166F1163D4> [cit. 22. 2. 2021]

¹⁴⁶ *Erbovní listiny* (edd. FIALA, M.-HRDLIČKA, J.-ŽUPANIČ, J.), s. 27-28.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 27-28.; Archiv hlavního města Prahy, Sběrka A1, inv. č. 228, sig. AMP PGL II – 119, *Král Vladislav II. uděluje znak kožešníkům Nového Města pražského.* In: <http://katalog.ahmp.cz/pragapublica/permalink?xid=48EA882FB66211DF820F00166F1163D4> [cit. 22. 2. 2021]

¹⁴⁸ SMRŽ, J.: *Cechy v pražských městech*, s. 194-195.

pražského měli zření, tak aby právům, svobodám, privilegiím a správě jich povinni byli, příležitostě kolikrát by toho potřeba předpověděného řemesla žádala.“ Tímto listem umožnil i staroměstskému cechu zvolit si litkupníka, který kontroloval zboží a suroviny proudící do Prahy.¹⁴⁹

Novoměstští kožišníci si nechali potvrdit konšely a purkmistrem své cechovní artikule 16. září 1486. Tyto stanovy jsou značně konkrétnější nežli panovnická privilegia, řeší vztahy mezi členy mistrovny rodiny a řemeslem, druhý artikul jasně stanoví nutnost přijímat podobojí, třetí že mistři budou voleni městskou radou, dále pak listina stanovuje výši pokut, výši poplatků, chování mistrů atd. Důležité je, že novoměstští měšťané zpochybňují právo staroměstských mistrů na jejich jediného kožišnického litkupníka, stanoveného královským listem.¹⁵⁰

Král Vladislav tak 13. listopadu 1486 vydává privilegium pro novoměstské kožišníky. Toto privilegium jim uznává jejich artikule, které přijala městská rada a uznává jim právo volby vlastního litkupníka, který se stal druhým pražským kožišnickým litkupníkem v Ungeltu vedle toho staroměstského. Tímto novoměstský cech do jisté míry zrovnoprávnil s tím staroměstským. List požaduje, aby mezi těmito cechy panovala svornost a „láska“ což lze interpretovat tak, že funkce litkupníka se stala jablkem sváru mezi staroměstskými a novoměstskými mistry řemesla kožišnického. Zvláštností této listiny je důraz na královskou milost a vůli, kterou král tímto privilegiem uskutečňuje, což se v jiných královských listinách tolik neobjevuje, toto interpretuji jako odpověď na troufalost novoměstských, kteří se opovážili stavět se vzdor královskému privilegii pro staroměstský cech, a to právě v otázce litkupníka. Další zajímavostí tohoto listu jsou sankce za porušení těchto udělených práv, pokuta má být placena přímo do „komory naší“ tedy přímo panovníkovi, což je další zvláštnost, odepřít takto právo na vybírání pokuty městské radě či cechu.¹⁵¹ Těžko říci, jestli zvláštností tohoto privilegia přičíst spíše královskému rozhořčení nad troufalostí novoměstských, či spíše neutěšené finanční situaci Vladislavova. Osobně se domnívám, že se jedná spíše o druhou možnost a že privilegium vydané novoměstskými konšely bylo s tichým souhlasem krále, nakonec si zřejmě sami kožišníci vyžádali o královské potvrzení svých práv.

---

¹⁴⁹ HÜCKE, Jan: *Sbírka historických památek řemesla kožešnického od jeho vzniku až do spojení se všech tří cechů pražských roku 1785*. Praha 1900, s. 6.

¹⁵⁰ Archiv hlavního města Prahy, Sbírka A1, inv. č. 227, sig. AMP PGL II – 118, *Privilegium pro novoměstské kožišníky z 16. září 1486*.

¹⁵¹ Archiv hlavního města Prahy, Sbírka A1, inv. č. 229, sig. AMP PGL II – 120, *Král Vladislav II. potvrzuje artikule novoměstským kožešníkům*.

Další, rovněž latinsky psanou listinou, kde Vladislav kožišníkům udělil znak, je privilegium pro novoměstské kožišníky z 11. listopadu 1486. Listina byla již vydána na Pražském hradě. „...vniuersitati pellificum Noue ciuitatis n[ost]re Pragensis donamus, damus et concedimus atq[ue] specialis gr[at]i[e] dono largimur armorum certa insignia...“¹⁵² Tento znak opět nese listina v podobě miniatury ve svém středu. V tomto znaku se nachází rovněž holubice, tato se však mírně odlišuje neboť „...Insup[er] columba albam diadema rostrum et pedes habentem inauratos atq[ue] ramum aureum in ore ferentem cuius collo clipeolus flauī coloris duplex .W. et desuper corona[m] auram continentem catena aurea impedere conspicitur...“¹⁵³

Kožišníci byli jedním z nejpočetnějších a nejbohatších cechů, takže lze předpokládat, že si mohli dovolit případně i zaplatit tuto listinu, která jistě notně pozvedala kožišníky v očích měšťanů a pomohla sebevědomí mistrů řemesla. Zajímavý je i jazyk erbovních listin, obě jsou psány latinsky, a to je poněkud v rozporu s udělovanými cechovními privilegii z Vladislavovy éry, která byla psána česky.¹⁵⁴

5.3. Kramáři

Kramáři (*institores*) neboli kupci, kteří se specializovali jen na místní regionální trh. Předmětem této profese bylo nakupování místních výrobků a produktů a následný přeprodej tohoto zboží koncovým zákazníkům., je tedy rozdíl mezi kupci (*mercatores*), kteří zajišťovali dálkový obchod a kramáři (*institores*). Privilegium, které Vladislav II. pražským kramářům vydal roku 1498 bylo potvrzením stávajícího tzv. práva hostí, které udělil ještě Václav II. roku 1304.¹⁵⁵

5.4. Lazebníci

Lazebníci jako cech pravděpodobně vznikli na počátku 15. století. I když potvrzení cechovních statut pochází až z roku 1477, pravděpodobně již v polovině století se toto řemeslo organizovalo, neboť jsou uváděni pražští lazebníci s praporem.¹⁵⁶ Lázně byly městským majetkem a toto řemeslo bylo prospěšné nejen z hygienických důvodů, ale lazebníci a bradýři poskytovali i lékařské (převážně chirurgické) služby, přes to byli lazebníci a bradýři vystaveni ze strany zbytku společnosti odsudkům. Za vlády krále Jana Lucemburského bylo lazebníkům

---

¹⁵² *Erbovní listiny* (edd. FIALA, M.-HRDLIČKA, J.-ŽUPANIČ, J.), s. 29-30.

¹⁵³ Tamtéž, s. 29-30.

¹⁵⁴ Většina Vladislavových listin je psána česky, latina je použita v případě udělování či confirmace privilegia, které se týká městských znaků. Viz MACEK, JOSEF: *O listinách, listech a kanceláři Vladislava Jagellonského*. Sborník archivních prací ústředního archivu ministerstva vnitra, 2, 1952, č. 5, s. 64-65.

¹⁵⁵ SMRŽ, J.: *Cechy v pražských městech*, s. 199-200.

¹⁵⁶ WINTER, Z.: *Dějiny řemesel*, s. 556.

zakázáno participovat na vedení obce. Ke zlepšení situace a zrovnoprávnění lazebníků dochází až za vlády Vladislava II.¹⁵⁷ Za vlády jagellonské dynastie tak mohlo usednout v pražských městských radách 12 mistrů lazebníků.¹⁵⁸

U tohoto cechu dochází k terminologickým problémům. Cech lazebníků vzniká v polovině 15. století, pravděpodobně se jedná o společný cech s bradýři. I přes podobnou činnost pravděpodobně tato řemesla fungovala v jagellonské době odděleně, ač se vyskytují názory, že za Vladislavovi vlády měli společný cech. Jednoznačně tato řemesla vystupují samostatně až v roce 1524.¹⁵⁹ Za toto zmatení může provázanost těchto řemesel, pravděpodobně lazebníci z počátku vykonávali i služby spojené s bradýřstvím a toto řemeslo se začalo oddělovat až právě v jagellonském věku.¹⁶⁰

Lazebníci však nebudovali monopol jen v oblasti chirurgických zákroků, hygieny a péči o zevnějšek, ale prodávali i klobouky.¹⁶¹ Je zajímavé, že toto potvrzují i cechovní artikule, ač současně paralelně existoval kloboučnický cech.¹⁶² Jak bylo zmíněno výše, za vlády Vladislava II. dochází k rehabilitaci lazebnického řemesla, a to privilegii z let 1474 a 1509.¹⁶³ Cechovní artikule z roku 1477 však král nepotvrdil.¹⁶⁴

Cechovní artikule novoměstských lazebníků z roku 1477 pak ničím zvláštním neudivují, je zde patrný jistý rozdíl mezi většinovou společností a lazebníky, jakožto lidmi na tolerované hraně společnosti. Lazebnickým tovaryšům kupříkladu zakazuje chodit na koledu, desátý artikul stanovuje, kolik dní před různými svátky nesmí být *zádušní lázeň topena* atp.¹⁶⁵ Lze předpokládat, pokud by král toto privilegium potvrzoval, že by je notně rozšířil, a to převážně s ohledem na spory mezi utrakvisty a katolíky a zároveň by se cechovních artikulů výrazněji dotkly náboženské předpisy a seznam svátků, kdy lazebníkům bylo zapovězeno pracovat, by se notně rozrostl.

---

¹⁵⁷ Tamtéž, s. 554-555.

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 556-557. Nejpočetnější lazebnický cech byl v Praze, zřejmě proto se Vladislav o tento cech zajímal, neboť čím větší podporu si ve městech získal, tím stabilnější pozici měl v království.

¹⁵⁹ SMRŽ, J.: *Cechy v pražských městech*, s. 118-119.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 215.

¹⁶¹ Tamtéž, s. 215; AČ 14, s. 480.

¹⁶² AČ 14, s. 487-489.

¹⁶³ SMRŽ, J.: *Cechy v pražských městech*, s. 216.

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 216; Cechovní artikule potvrzují jen novoměstští konšelé. AČ 18, s. 479.

¹⁶⁵ AČ 14, s. 479-481.

5.5. Mečíři

Mečířské řemeslo bylo pravděpodobně nejvíce koncentrováno na Starém Městě pražském, kde byla nejvyspělejší kovodělná výroba. Zde se předpokládá i vznik mečířského cechu, jehož nejstarší privilegium pochází z roku 1509 od krále Vladislava II. Oproti dřívějšímu názoru Jiří Smrž prokázal existenci tohoto cechu již na konci 15. století. Své tvrzení opírá o zápisy z městské knihy.¹⁶⁶

Na Malé Straně pravděpodobně před rokem 1509 cech neexistoval, k emancipaci toho řemesla dochází v souvislosti s Vladislavovým privilegiem, kdy jsou malostranští mistři mečíři podřízeni staroměstskému cechu. Na Novém Městě byla situace odlišná, pravděpodobně zde cech vznikl teprve po rozdělení sjednocené Prahy v průběhu 16. století, do té doby byli mistři členy jednoho cechu se staroměstskými.¹⁶⁷

Jak bylo napsáno výše, cech mečířů obdržel své artikule až v roce 1509 od krále. Vladislav II. je vydal v pondělí dne 25. června na Pražském hradě. Toto privilegium zřizovalo tzv. zemský cech, tedy pražští mečíři získali práva nad všemi zástupci svého řemesla v zemi. Tato listina se bohužel v originále nedochovala a je známa z několika opisů z let 1650 a 1688, zbylé opisy jsou nedatovány. Všechny opisy jsou od sebe navzájem odlišné, k tomuto zmatení došlo zřejmě při překladu původní česky psané listiny do němčiny. Navíc zřejmě docházelo i k cíleným zásahům do znění těchto privilegií. Mečířská statuta pak byla hojně confirmována panovníky habsburské dynastie v pozdějších letech.¹⁶⁸ Vzhledem k těmto skutečnostem lze tedy jistě tvrdit jen to, že cech mečířů obdržel od krále svá statuta a vznikl jako cech zemský. Výše zmíněné zmatení je důvodem, proč tuto problematiku dále nerozvádím.¹⁶⁹

5.6. Střelci

Cech pražských střelců (*kušařů*), tedy řemeslníků vyrábějících kuše, nikoliv luky, vznikl již během vlády Karla IV., jedná se tedy o jednu ze starých organizací. Cechovní privilegia a monopol pocházejí tedy již ze 14. století a jsou vydávána v souvislosti s výstavbou městských hradeb, kdy král Karel nechává hradební věže osadit právě těmito řemeslníky, kteří se tak stávali i ochránci města. Roku 1390 král Václav IV. vydává rozšířené privilegium pro střelce a

---

¹⁶⁶ SMRŽ, Jiří: *Vývoj mečířského řemesla v pražských městech v raném novověku*. Praha 2013 (nepublikovaná bakalářská diplomová práce) In: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/124929/> [cit. 1. 2. 2021], s. 28-30.

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 30-33.

¹⁶⁸ Tamtéž, s. 34-36.

¹⁶⁹ K problematice dále SMRŽ, Jiří: *Vývoj mečířského řemesla*, Praha 2013.

umožňuje jim vznik tzv. střeleckého práva, tato privilegia pak potvrzují i další panovníci včetně Vladislava II.¹⁷⁰ Je otázkou, zda mohu toto Vladislavovo privilegium počítat mezi ostatní, která vydal, neboť se jedná jen o pouhé potvrzení starších práv. Jsem toho názoru, že mohu tak učinit, neboť pokud dáme privilegium do kontextu ostatních královských listin pro cechy, vplyne nám z toho jeho snaha o kontrolu městského stavu, majetku královské komory, nad kterým král může vykonávat svou svrchovanou moc, a proto i toto potvrzení jsem sem zařadil.

5.7. Ševci

Ševcovské řemeslo patří k těm základním řemeslům, vedle těch potravinářských, které by člověk ve městě očekával.¹⁷¹ Ševcovský cech v Praze vznikl zřejmě již ve 14. století a již na počátku století patnáctého propukají spory mezi tzv. ševci nováky, kteří vyráběli novou obuv a ševci vetešníky, kteří ji pouze opravovali, či přešívali.¹⁷² V průběhu 15. století pak dochází k velmi úzké spolupráci mezi pražskými cechy, tato spolupráce byla natolik úzká, že některé badatele mátna a nutila je se domnívat, že existoval jeden meziměstský cech, čemuž ale odporují různé listiny vydávané Václavem IV. či Vladislavem II.¹⁷³

Erbovní listina krále Vladislava II. ze 3. ledna 1477 pro cech ševců na Starém Městě pražském se nedochovala.¹⁷⁴ Zmínka o tomto privilegii se však nalézá v ševcovské pergamenové knize, kam bylo zapsáno potvrzení ševcovských artikulů císařem Ferdinandem III. a rovněž potvrzení cechovního znaku, který udělil král Vladislav II.,¹⁷⁵ císař a král tato privilegia neudělil, nýbrž jen potvrdil to, co pro ševcovský cech vydal jeho místodržící Karel z Lichtenštejna.¹⁷⁶

Ševcovský znak, který císař potvrdil, není zřejmě identický s erbem z doby jagelonské, ale je pravděpodobně polepšený. Erb má stříbrné pole, v poli tři červené škorňe, nad erbem je zlatá listová koruna, pod kterou se nachází značka W, která odkazuje na krále Vladislava II.,

---

¹⁷⁰ SMRŽ, J.: *Cechy v pražských městech*, s. 327-331.

¹⁷¹ Tamtéž, s. 336.

¹⁷² Tamtéž, s. 337.

¹⁷³ Tamtéž, s. 337-338.

¹⁷⁴ Vidimus listiny je od roku 1945 nezvěstný. *Erbovní listiny* (edd. FIALA, M.-HRDLIČKA, J.-ŽUPANIČ, J.), s. 45.

¹⁷⁵ „...že jsme od Starších cechmistrův i jiných všech mistrův poctivého pořádku řemesla ševcovského v Starém Městě Našem Pražském ve vsi poniženosti prošení, abychom jim od slavné paměti krále Vladislava Majestát na užívání jistého pečetního znamení a Erbu předkům jich i s potomky a budoucími daný, kteréhož datum v Praze ve Čtvrtek po Obřezání Božím Létha Páně Tisícího čtyřstého sedmdesátého sedmého jako i některé Artykule a Řády, kterýmiž jsou se...“ Viz *Erbovní listiny* (edd. FIALA, M.-HRDLIČKA, J.-ŽUPANIČ, J.), s. 44.

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 44-45.

Ferdinand nechal znak doplnit o značku FII s císařskou korunou. Po každé straně štítu je zbrojnoš (štítonoš) se odkrytým hledím.¹⁷⁷ Vladislavská symbolika tedy zřejmě výrazně přesáhla jagelonskou dobu.

Další privilegium, které král pro ševce udělil, je privilegium pro novoměstský cech za dne 24. října 1482. Jedná se o potvrzení starších práv, které udělila městská rada a purkmistr, privilegium se dovolává i dřívějších rozhodnutí ve sporu mezi ševci nováky, kteří vytvářeli nové boty, a ševci vetešníky, kteří přešivali staré boty či je opravovali. Král jasně rozlišuje mezi těmito skupinami a potvrzuje novákům monopol na výrobu nových bot. Privilegium stanovuje povinnost pro mistry, kteří pokud chtějí své řemeslo provozovat, pak musejí být měšťany na Novém Městě pražském, zároveň mají povinnost nakupovat kůže jedině na trhu. List stanovuje opět pokuty za narušení ševcovského monopolu vetešníky či cizími ševci, pokuta je opět vybírána rychtářem, jak je obvyklé. Ševcům pravděpodobně vyvstali problémy s tovaryši, kteří své mistry opouštěli ze dne na den, královská listina totiž upravuje i toto, tovaryš může svého mistra opustit, ale musí mu svůj záměr oznámit týden předem, po celou tuto dobu musí ale tovaryš vykonávat veškerou svou práci, jako doposud. Král zároveň s potvrzením rozsudku o rozdílech mezi nováky a vetešníky, rozšíření artikulů přidělil Vladislav cechu i erb. Ve znaku mají od této doby tři červené škorňe se zlatými ostruhami a haklíky, znak má dva štítonoše s meči. Znak, či erb je ještě vyzdoben královskou symbolikou, a to zlatým W s korunkou.¹⁷⁸ Král tedy uděluje listinu s nepříliš významnými privilegii, spíše potvrzuje starší výsady cechu, udělení znaku je spíše prestižní záležitostí, přidání symbolu W s korunkou pak má cechu připomínat královu milost. Privilegium, pokud pomineme rozhodnutí o tovaryších, nijak zvlášť neovlivnilo chod cechu, potvrzení mělo spíše symbolický ráz a mohlo ovlivnit vztah mezi králem a cechem, mistři se jistě cítili králi zavázáni a jejich znak jim to měl připomínat. Privilegium pro novoměstské ševce bylo zřejmě natolik kvalitní a cech si jich natolik vážil, že dochází k jejich potvrzení králem Matyášem ještě roku 1613.¹⁷⁹

---

¹⁷⁷ Tamtéž., s. 45, 338.

¹⁷⁸ Archiv hlavního města Prahy, Sbíрка Cech ševců Praha, inv. č. 1, sig. Ševci 18, *Vladislav II. Jagellonský potvrzuje artikule a přidává další ustanovení novoměstským ševcům - noviníkům, které jim udělila městská rada Nového Města pražského.*

¹⁷⁹ Archiv hlavního města Prahy, Sbíрка A1, inv. č. 242, sig. AMP PGL II – 133, *Římský král Matyáš potvrzuje ševcům Nového Města pražského artikule, které jim potvrdil 4. října 1482 král Vladislav II. a 7. července 1562 císař Ferdinand I.*

6. Vladislav II. Jagellonský a česká královská města, proměny

královy politiky

Vztah Vladislava II. k městům se pochopitelně během jeho vlády proměňoval. V obecné rovině však lze říci, že král byl měšťanům příznivě nakloněn. O tom svědčí pozvání pražských měšťanů na ples roku 1477, kde král měl tančit s měšťkami. Sympatie byly zřejmě vzájemné, královská města několikrát prokázala svou věrnost Vladislavovi. Tato vstřícnost však neznamenal nutně podporu ze strany krále, který chápal města jako součást své komory.¹⁸⁰ Vladislav měl tedy jistě vůli spolupracovat se měšťany a zároveň udělováním cechovních privilegií se mohl projevit jako skutečný vlastník královských měst, udělení privilegia tak bylo zřejmě výhodné pro obě strany.

Královská města pak spravoval hofrychtěř či podkomoří měst královských. Po přijetí Vladislavského zřízení zemského připadly tyto úřady šlechtě.¹⁸¹ Těmto úředníkům pak měšťané museli platit poměrně vysoké částky za různé úkony, což ještě zesílilo po králově přesídlení do Budína. Zároveň s odchodem krále do Uher došlo k narušení udílení privilegií, neboť pro takové privilegium by musela být vypravena delegace, finanční náklady na cestu, poplatky uherské kanceláři a úplatky šlechticů ze dvora byly příliš vysoké.¹⁸²

Panovnickým privilegiím se detailněji věnuje Josef Macek ve své práci *O listinách, listech a kanceláři Vladislava Jagellonského*, autor se zabýval pouze listinami vydanými v letech 1471-1490, tedy před přesídlením krále do Budína. Je zajímavé, že nejvíce privilegií král udělil právě královským městům (bylo jich kolem 150). Král udělil i osm listin, kterými své věrné povyšoval do šlechtického stavu. Vladislavova kancelář svým stylem navazuje na starší tradici, formulace jednotlivých listin odpovídají dřívějším vzorům, někdy i těm z doby Karla IV. Spolu se vzrůstajícím vlivem šlechty, hlavně té katolické, která začíná v průběhu tohoto období pronikat do královské rady, dochází k ovládnutí královské kanceláře a k omezení moci měst.¹⁸³ To, že

---

¹⁸⁰ MACEK, J.: *Jagellonský věk, díl 3-4*, s. 40.

¹⁸¹ Tamtéž, s. 41.

¹⁸² Tamtéž, s. 42.

¹⁸³ Týž, *O listinách*, s. 50-53, 80-105.

královská privilegia byla udělována po celou dobu Vladislavovi vlády, ale svědčí o tom, že král měl zájem na jejich udělení.

Královská města byla panovníkovou oporou a zdrojem jeho příjmů, panovník pak byl městu zdrojem různých výsad a svobod. Města byla hospodářskými centry a jejich rozvoj byl přímým zájmem krále. Pokud se královské pokladně nedostávalo příjmů, pak se vladař obracel na města s žádostí o půjčku, za kterou si měšťané vyžádali nějaké to privilegium. Pro získávání privilegií města neváhala využít nemalé úsilí a již získané svobody tvrdě hájila.¹⁸⁴

V centru královského zájmu pak byla hlavně Praha, která byla nejvýznamnějším českým městem (před sjednocením souměstím) jak po ekonomické, tak po vojenské stránce. Zvláštní postavení Prahy lze ilustrovat i na jisté míře samostatnosti, král sice mohl volit konšely, ale musel brát při svém výběru ohled na mínění obyvatel. Po přesídlení krále do Budína dokonce král vybíral pouze z kandidátů, které mu Pražané schválili.¹⁸⁵ Později dokonce dochází k úplnému osamostatnění a konšely si volí již jen měšťané.¹⁸⁶ Postavení Prahy pak nemá ve středoevropském prostoru obdoby (ve srovnání s Uhrami, Polskem a Norimberkem).¹⁸⁷ Měšťané od krále vykupují i rychty, aby nemuseli býti podřízeni šlechticům.¹⁸⁸

Zápas měst a šlechty byl základní charakteristikou jagellonské doby. Městský stav byl sice na sněmech více slyšet, což trvalo do přijetí Vladislavského zřízení zemského a česká města se sice dožadovala politických práv, byla však oproti zbytku Evropy zaostalá, teprve doba jagellonská přináší změnu. Města nezaostávala v 15. století jen technologicky, ale i kulturně. Hospodářský vzmach měst, který přichází s nástupem Vladislava II., byl brzděn šlechtickým podnikáním a rozvojem poddanských měst.¹⁸⁹

V průběhu jagellonského věku je spor náboženský nahrazen sporem stavovským, kdy se měšťané sice vůči šlechtě vymezovali, ale přesto toužili po svém pozdvižení do šlechtického stavu, či se toužili alespoň šlechtě přiblížit. Proto města usilovala o vylepšení městských znaků, měšťané a města chtěli pečeti barevným voskem.¹⁹⁰ Rovněž měšťané hodlali investovat po

---

¹⁸⁴ HOFFMAN, František: *České město ve středověku*. Praha 1992, s. 288-293.

¹⁸⁵ MACEK, J.: *Jagellonský věk, díl 3-4*, s. 43.

¹⁸⁶ Tamtéž, s. 44.

¹⁸⁷ Tamtéž, s. 65.

¹⁸⁸ Tamtéž, s. 38.

¹⁸⁹ HOFFMAN, F.: *České město*, s. 76-77.

¹⁹⁰ MACEK, J.: *Jagellonský věk, díl 3-4*, s. 86-94.

vzoru šlechty do těžby drahých kovů, kupříkladu Litoměřičtí občané takto přišli o značnou sumu, kterou investovali do marného hledání nových nálezů. Toto je jeden z mnoha příkladů, kdy se měšťané chovají spíše jako šlechta nežli jako dobrý obchodník, který by spíše investoval do rozvoje své výroby atd.¹⁹¹ Města rovněž investovala do privilegií, která si panovník nechával samozřejmě dobře zaplatit.¹⁹² Ve světle těchto informací pak vyznívají zcela jinak Vladislavova privilegia, ve kterých hojně uděluje cechům znaky a umožňuje jim pečtit barevným voskem. Tímto aktem si musel nutně král mistry zavázat, neboť mít erb, byť jen cechovní, pod který se mohli postavit do průvodu a možnost pečtit voskem jako šlechta, to byl splněný sen většiny měšťanů, kterému mohlo konkurovat již jen povýšení do šlechtického stavu.

Pro města se stávali pečete a prapory prestižní záležitost. Menší Město pražské mělo svou pečeť již od roku 1257, staroměstští pak zřejmě z roku 1280.¹⁹³ Pro pečetení však platila v případě měst jistá omezení, která šlo pochopitelně změnit příslušným královským privilegiem, města nesměla pečtit kovem, ta královská směla pečtit voskem přirozené či červené barvy, poddanská města voskem zeleným nebo černým. Zájem o pečetení měli i cechy, které pečeti využívaly při komunikaci s městskou radou či jinými cechy atd. Cechovní pečeť mohla potvrzovat kvalitu výrobku. Zájem měst se týkal i praporů a městských znaků, ty se objevují, stejně jako erbovní měšťané, ve 14. století. Víme, že Vladislav II. Jagellonský uděloval hojně privilegia, jimiž polepšoval či přiznával městu znak. Zároveň v této době přestávají prapory sloužit pouze vojenským účelům, začaly být honosnější a zdobnější. Městské znaky (a prapory) začínají obsahovat i helmy a korunky, což bylo dosud výsadou šlechty, v 15. století se městský znak stává symbolem měšťanského patriotismu.¹⁹⁴

Jagellonská doba je nejen ve znamení zápasu měst se šlechtou, ale i ve znamení hospodářského rozmachu.¹⁹⁵ A to rozmachu hlavně měst poddanských, která začala konkurovat těm královským, šlechtické državy ne vždy respektovaly právo mílové, trhové a o vaření piva ani nemluvě. Tato konkurence postihla hlavně běžná řemesla.¹⁹⁶ Panovník zaujímal proti židovskému obyvatelstvu během své vlády poměrně odlišné postoje, všechny ale byly ovlivněny postojem královských měst k této minoritě. Vladislav ustoupil od vyhlášení

---

¹⁹¹ MACEK, J.: *Jagellonský věk, díl 1-2*, s. 104.

¹⁹² MACEK, J.: *Jagellonský věk, díl 3-4*, s. 34-35.

¹⁹³ Staroměstské pečetidlo bylo zničeno v roce 1945. Viz HOFFMAN, F.: *České město*, s. 278.

¹⁹⁴ HOFFMAN, F.: *České město*, s. 276-280, 282, 284-286.

¹⁹⁵ ČORNEJ, P.-BARTLOVÁ, M.: *Velké dějiny, sv. 6.*, s. 504.

¹⁹⁶ Tamtéž, s. 508.

královského židovského regálu z roku 1499 a dokonce začal přistupovat i k vypovídání židů z měst (roku 1507 zde byla snaha je vypovědět z celé země). Důvodem pro takto tvrdý postoj bylo zřejmě narušení židovského monopolu na půjčování peněz, a tak se židé uchýlovali k tzv. nepovoleným řemeslům a stávali se tak konkurencí pro místní cechy.¹⁹⁷ Oba případy pak jen potvrzují výše zmíněnou domněnku o potřebě zajisti mistrům z královských měst výsadní postavení na trhu, či jim rovnou podříditi konkurenční cechy z poddanských měst, jako se to dělo při vytváření celozemských cechů.

Vztah krále s městy však nebyl bezproblémový.¹⁹⁸ Král chápal města jako součást své komory, jakékoliv náznaky odporu jej dováděli k zuřivosti a neváhal je trestat.¹⁹⁹ Měšťané ale toužili zůstat pod královským patronátem, nebylo pro město nic horšího nežli se dostat do zástavy k nějakému šlechtici, v takovém případě raději města sama přispívala králi ke svému vykoupení.²⁰⁰ Ve městech ale stále byla přítomna jistá chuť k odporu, ke vzpouře a revoltě. Spouštěčem mohly být náboženské neshody či spory mezi cechy a tovaryši.²⁰¹ Udělením cechovního privilegia a zavázáním si cechu mohl panovník jistě přispět ke zklidnění situace. Cechovní privilegia, která Vladislav vydával, byla tedy součástí královské politiky vůči městům.

---

¹⁹⁷ Tamtéž, s. 503-504.

¹⁹⁸ Např. povstání v Praze roku 1483.

¹⁹⁹ MACEK, J.: *Jagellonský věk, díl 3-4*, s. 40-41, 309-312.

²⁰⁰ Tamtéž, s. 23-24.

²⁰¹ Tamtéž, s. 295-297.

7. Závěr

Cílem této práce bylo dokázat, že existovala cechovní politika, kterou by provozoval král Vladislav II. Jagellonský. Vzhledem k tomu, že existuje řada listin, cechovních privilegií a erbovních listin, které tento král během své dlouhé vlády uděloval, jsem přesvědčen o tom, že můžeme o cílené politice mluvit. Zvláště pokud existuje v udílení privilegií řád. Byla zřejmě udělována s rozmyslem, jak za účelem zvýšení zisků královské komory, tak za účelem prohloubení královského vlivu na chod měst. Privilegia řeší palčivé otázky své doby, ať už šlo o konfesijní spory, konkurenci poddanských měst vůči těm královským, či touhu měšťanů po prestiži. Vladislav na všechny tyto problémy ve svých privilegiích pamatuje, svým jednáním si úspěšně zavazuje měšťany, na jejichž věrnost se může spoléhat a udělování privilegií přináší jeho zadlužené pokladně alespoň nějaké příjmy.

Král Vladislav uděloval cechovní privilegia po celou dobu své dlouhé vlády, výjimky tvoří období mezi přijetím Olomouckého míru a povstáním v Praze roku 1483, toto odmlčení bylo způsobeno pokusem o změnu královi politiky, krátce po pražské bouři je udělování cechovních privilegií opět obnoveno, dalším důvodem pro udělování mohl být zvyšující se počet řemeslníků v městských radách. Další odmlčení pak bylo způsobeno získáním uherské koruny, panovník od této chvíle uděloval cechovní privilegia pouze během svých návštěv Čech.

Vladislav II. přichází do té doby s neobvyklým konceptem zemského cechu, čímž podřizoval řemeslníky i z poddanských měst jemu věrným pražským mistrům, kterým z tohoto pochopitelně plynuly jisté výhody a tím zprostředkovaně i králi. Navíc se v králově okolí nepohybovala žádná osoba dostatečně dlouhou dobu na to, aby jí bylo možné tyto zásluhy připsat, vzhledem k tomu, že udělování listin téměř ustalo po Vladislavově odchodu do Budína, lze předpokládat, že vydaná privilegia nejsou kancelářská falza a byla vydávána s vědomím krále, před jehož nástupem byla tato privilegia udělována převážně konšely a nikoliv panovníkem. Tyto důkazy považuji za dostatečné k tomu, abych mohl tvrdit, že král Vladislav II. Jagellonský provozoval promyšlenou cechovní politiku.

Králova politika byla součástí té vůči královským městům, která se dotýkala jak královských příjmů, tak moci a postavení panovníka. Vladislav II. chápal královská města jako svůj regál, jeho chápání vztahu mezi králem a měšťany pak přečkal jeho dynastii, v udělování cechovních privilegií pokračují i příslušníci habsburského rodu. V udělování listin nelze spatřovat projev slabosti, ze které je Vladislav II. obviňován, toto tvrzení zaslouží revizi, zvláště dá-li se do

vztahu s projevy, které vedly k obměně městských rad do roku 1483, kdy se panovník snažil města ovládnout. Po nezdaru tohoto plánu souhlasil s umenšením politických práv královských měst, ale ze všech sil se snažil udržet jejich výsadní ekonomické postavení.

Cílem dalšího výzkumu by mělo být porovnání udělování cechovních privilegií Vladislavem II. Jagellonským s politikou vysoké české šlechty, zvláště pak s Rožmberky. Vzhledem k tomu, že si český král „přivezl“ pohled na královská města z Polska, jistě by se měl další výzkum k této problematice obrátit právě na vztah jagellonské dynastie s Polskými městy. Zajisté zajímavé by bylo srovnání Vladislavovi a Korvínovi politiky. Pokud Vladislav uděloval v Čechách hojně různá privilegia, činil tak i král Matyáš Korvín na Moravě? V ostatních zemích koruny české to kvůli jejich charakteru nepředpokládám.

Summary

This work proves that there was a guild's politics carried out by king Vladislav II. Jagello. Given that there are a number of deeds, guild's privileges and coats of arms for guilds that king granted by his long reign, I am convinced that we can talk about targeted politics. Awarding privileges was doing apparently with care, in order to increase profits royal chamber and in order to increase influence of king in cities.

Privileges of king Vladislav II. addressed the burning issues of their time, whether it was confessional disputes, the competition of serf cities against the royal ones, or the desire of the townspeople for prestige. Vladislav II. Jagello remembers all these problems in his privileges, by his actions he successfully commits the burghers, whose loyalty he can rely on, and the granting of privileges brings at least some income to his indebted treasury. Guild policy was conducted in the context of the king's policy towards cities.

Seznam zkratek

AČ – *Archiv český.*

č. - číslo

FRB - *Fontes rerum Bohemicarum.*

inv. č. – inventární číslo

s. – strana

sig. – signatura

sv. - svazek

Seznam pramenů a literatury

Archivní prameny

Archiv hlavního města Prahy, Sbíрка A1.

Archiv hlavního města Prahy, Sbíрка Cech ševců.

Státní okresní archiv Česká Lípa, fond Cech hrnčírů Česká Lípa.

Vydané prameny

Archiv český. Díl V. (ed. PALACKÝ, František) Praha 1862.

Archiv český, díl XIV. (edd. KALOUSEK, Josef-TOMEK, Václav Vladivoj) Praha 1895.

Archiv český. Díl XVIII. (ed. KALOUSEK, Josef) Praha 1900.

Erbovní listiny Archivu hlavního města Prahy a nobilitační privilegia studentské legie roku 1648 (edd. FIALA, Michal-HRDLIČKA, Jakub-ŽUPANIČ, Jan) Praha 1997.

Fontes rerum Bohemicarum. Díl VI. (ed. ŠIMÁK, Josef V.) Praha 1907.

Pamětní kniha města České Lípy 1461-1722 (edd. EBELOVÁ, Ivana a kol.) Ústí nad Labem 2005.

Literatura

ČORNEJ, Petr-BARTLOVÁ, Milena: *Velké dějiny zemí Koruny české. Svazek 6., 1437-1526.* Praha 2007.

HIRSHLER, Eric E.: *Medieval economic competition.* In: *The Journal of Economic History*, roč. 14, 1954, č. 1, s. 52-58.

HOFFMAN, František: *České město ve středověku.* Praha 1992.

HÜCKE, Jan: *Sbíрка historických památek řemesla kožešnického od jeho vzniku až do spojení se všech tří cechů pražských roku 1785.* Praha 1900.

- KUČA, Karel: *Města e městečka v Čechách na Moravě a ve Slezsku 3. díl*. Praha 1998.
- MACEK, Josef: *Jagellonský věk v českých zemích: 1471-1526. Díl 1-2, Hospodářská základna a královská moc; Šlechta*. Vyd. 2. Praha 2001.
- MACEK, Josef: *Jagellonský věk v českých zemích: 1471-1526. Díl 3-4, Města; Venkovský lid, národnostní otázka*. Vyd. 2., Praha 2002.
- MACEK, JOSEF: *O listinách, listech a kanceláři Vladislava Jagellonského*. Sborník archivních prací ústředního archivu ministerstva vnitra, 2, 1952, č. 5, s. 45-122.
- OEXLE, Otto Gerhard: *Gildy*. In: LE GOFF, Jacques-SCHMITT, Jean Claude: *Encyklopedie středověku*. Praha 2020, s. 171-180.
- PALACKÝ, František: *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě. Díl 5*. Praha 1938.
- PETRÁŇ, Josef: *Dějiny hmotné kultury. Díl 1. sv. 2*. Praha 1985.
- SMRŽ, Jiří: *Cechy v pražských městech: od prvních zpráv ve 13. století až do jejich zrušení v roce 1860*. Praha 2019.
- SMRŽ, Jiří: *Vývoj mečířského řemesla v pražských městech v raném novověku*. Praha 2013. (nepublikovaná bakalářská diplomová práce) In: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/124929/> [cit. 1. 2. 2021].
- ŠMAHEL, František: *Pražské povstání roku 1483*. Pražský sborník historický, 1986, č. 19, s. 35-102.
- WINTER, Zikmund: *Dějiny řemesel a obchodu v Čechách v XIV. a v XV. století*. Praha 1906.